

Terezínská iniciativa 69

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

duben 2014

Foto: Matěj Stránský

V neděli 9. března jsme v Pinkasově synagoze v Praze uctili památku 3 792 obětí rodinného tábora v Osvětimi-Březince každoroční tryznou, na níž tentokrát přednesl své zamyšlení Pavel Stránský.

Sněm Tereziánské iniciativy

Michaela Vidláková, foto Michal Stránský

Letošní sněm se konal ve čtvrtek 10. dubna, opět jsme se sešli v hotelu Duo jako v minulých letech. Opravdu jsme vděční jeho majiteli, že i v době rekonstrukce obvyklých prostor pro nás nalezl a zdarma propůjčil jiný sál.

Sešlo se nás celkem 112, z toho 80 členů TI a 32 hostů.

Kromě každoročních stanovami určených částí programu, které obsahují zprávu o činnosti předsednictva TI, zprávu hospodáře a revizní komise (otiskujeme na str. 3–5), jsme měli letos před sebou i volby. Počet členů předsednictva se trochu snížil a byly zrušeny kulturní a zdravotní komise, jinak však nenastaly větší obměny.

Po zahájení a uvítání přítomných členů i hostů předsedkyně TI přišel na naši prosbu mezi nás i velice vítaný host, publicista Adam Drda, který je znám především tím, že se podííl autorsky na dokumentárním cyklu Příběhy 20. století a spolupracuje s Českou televizí na dokumentárním pořadu Neznámí hrdinové. Seznámil nás se svou novou knihou „Konečné řešení“, která je již připravená do tisku a zabývá se Tereziánským rodinným táborem v Birkenau a vychází právě v době 70. výročí jeho vyhlazení. Vylíčil svou víceletou práci na tématu a důvody, které ho k napsání knihy vedly, a přečetl i některé ukázky. Věřím, že mnozí z nás po knize sáhnou, jakmile se objeví. Bylo to od něj velice obětavé, že přišel, i když se necítil zdravotně dobře.

Další součástí programu bylo rozloučení s některými studenty Přírodní školy, kteří se nejvíce podíleli na krásné akci Předěj tereziánskou štafetu a kteří letos budou maturovat a ze školy odcházet. Poděkovali jsme jim a věnovali publikaci o Tereziánské, která jim má připomínat celou tu dobu s tímto záslužným a obdivuhodným projektem. (Připomeňme, co vše v rámci tohoto projektu vykonali: kromě tříkolové soutěže pro české školy připravili spolu s Rút Křížkovou knížku básní Hanuše Hachenburga, nejprve česky, potom znovu dvojjazyčně česko-anglicky, vydali i CD s několika zhudebněnými básněmi, natočili DVD s některými pamětníky a nyní po 3leté práci je připraven film o Tomanu Brodovi, na

Adam Drda, publicista

Filip Mašek a Matouš Bičák, studenti Přírodní školy

Dita Šnajdrová, koordinátorka grantů CC

Vojtěch Blodig, Památník Tereziánské

Michal Frankl, ŽMP

nejž nás všechny pozvali. (Pozvánku otiskujeme na str. 14.)

Další téma, které většinu členů zajímá, je Zdravotní fond a další příspěvky od Claims Conference, k tomu podala některá vysvětlení Dita Šnajdrová z FŽO, a vyzvala ty, kdo potřebují bližší informaci, aby se na ni obrátili.

Po přečtení výročních zpráv následovala diskuse a pozdravy od různých organizací, s nimiž spolupracujeme: Památník Tereziánské (Vojtěch Blodig), Židovské muzeum v Praze (Michal Frankl, Leo Pavlát), Institut Tereziánské iniciativy (Tereza Štěpková) s pozváním na Jom ha-šoa 28. 4. na náměstí Míru od 14 hodin, ICEJ (Radek Hejret) s pozvánkou na Pochod proti antisemitismu, který se bude konat 27. 4. od 14 hodin s následným programem od 15 hodin ve Valdštejnské zahradě, krátkou vzpomínkou přispěl tradičně i Hans-Joachim Wolter z Homosaského spolku přátel Tereziánské.

Účastníci sněmu přijali bez připomínek i usnesení sněmu, s tím, že sněm souhlasí s přednesenými zprávami a s pokračováním stávající činnosti předsednictva i s návrhem plánu pro příští rok.

Pak už následovalo občerstvení a vzájemná osobní setkání s volnou zábavou a pozvolný odchod domů.

Tak zas za rok ve zdraví!

Anna Hyndráková řídila volby předsednictva

Zpráva předsednictva Terezínské iniciativy za rok 2013

Dagmar Lieblová

Dnešním dnem končí tříleté funkční období současného předsednictva a budeme dnes volit předsednictvo nové. Je tedy třeba podat přehled činnosti předsednictva za uplynulé období. Vzhledem k tomu, že na sněmu vždy podáváme zprávu za uplynulý rok a tu si pak přečtete i v časopise, přednesu i dnes pouze zprávu o činnosti předsednictva za minulý rok, tj. od sněmu, který se konal 17. dubna 2013.

Úvodem několik statistických údajů. K dnešnímu dni má TI v České republice celkem 447 členů, z toho je 317 členů 1. generace a 130 členů generace 2. a 3. V zahraničí máme nyní kolem 70 členů. Od loňského roku nás navždy opustilo 25 lidí. Je to smutné, avšak musíme vzít na vědomí, že takový je běh života. Prosím, abychom si všechny připomněli alespoň chvilku ticha...

Nyní tedy konkrétně k činnosti předsednictva. Podle letité tradice se PTI schází kromě července a srpna zpravidla každé 3. úterý v měsíci. VV se schází rovněž jednou měsíčně a alespoň jedenkrát i během letních měsíců.

Krátce po loňském sněmu jsme se začali zabývat přípravou zájezdu do Osvětimi pro 2. a 3. generaci. Zájezd se pak uskutečnil koncem září a setkal se s velkým úspěchem. Hlavní zásluhu na přípravě měli členové předsednictva Michal Stránský jako hlavní organizátor a Marta Jodasová, která vyřizovala všechny nezbytné záležitosti od pořizování seznamu účastníků a kontaktů s nimi, přes vybírání záloh až po objednávky a zajišťování hotelu. Pro účastníky bylo nenahraditelným přínosem celé akce to, že je doprovázelo několik pamětníků jako Michal Salomonovič, Luděk Eliáš, Eva Lišková a další.

V letních měsících se konaly dvě významné akce, které sice nepořádala TI, pouze poskytovala informace, ale členové se jich zúčastnili. Jednak to byla pozoruhodná výstava *Kadiš* v prostorách nádraží Bubny a jednak dlouho plánovaný a očekávaný koncert *Defiant Requiem* na paměť Rafaela Schächtera, který se konal v chrámu sv. Víta na Pražském hradě.

I v loňském roce jsme připravovali k 16. říjnu vzpomínku na zahájení de-

portací. V posledních letech klade vždy jen několik členů předsednictva květiny k desce u Parkhotelu a u pomníku lodžským na hřbitově, bylo tomu tak i v loňském roce. Pak mělo následovat poklidné setkání členů TI na Hagiboru v kavárně Miriam. To podle názoru účastníků nesplnilo svůj účel, takže musíme letos uvažovat o nějaké jiné formě.

Listopadová schůze PTI se konala v prostorách Guttmannovy galerie Židovského muzea, kde právě probíhala výstava *Pravda a lež – filmování v Terezíně*. Kurátorky výstavy Jana Šplíchalová a Eva Strusková se svým odborným a zajímavým výkladem snažily členům PTI záměr výstavy přiblížit, nicméně se pak setkaly s řadou kritických připomínek. Po zhlédnutí výstavy a diskusi se konala ještě normální schůze tamtéž.

Dne 27. ledna proběhlo v Senátu ČR pamětní setkání, organizované NFOH a FŽO. TI opět, jako v minulých letech, poskytla dle stanoveného počtu seznam lidí, kteří pak byli pozváni. V letošním roce se zřejmě dostalo na všechny, kdo měli o slavnost v Senátu zájem.

Již koncem minulého roku jsme začali spolu s ŽM připravovat tryznu na památku vyraždění zářijového transportu. Tryzna se konala v neděli 9. března. Těto tragické události, od které letos uběhlo už 70 let, věnovala letos značnou pozornost i média. TV i rozhlas uvedly několik pořadů s historiky i pamětníky, v novinách a časopisech vyšla řada článků. V OVK ŽM se konaly dva večery věnované tomuto výročí, v PT byla 6. 3. zahájena o rodinném táboře výstava.

Členové VV i PTI se samozřejmě už delší dobu zabývali přípravou dnešního sněmu. Jak už jsem se zmínila, dnešním dnem končí svou činnost dosavadní předsednictvo. Při přípravách bylo rozhodnuto, že se počet členů v budoucím předsednictvu sníží. PTI rovněž rozhodlo zrušit sociálně-zdravotní a kulturní komisi TI, protože časem zanikl jejich smysl. Zachována zůstane komise výchovně-vzdělávací, redakční rada ►

a samozřejmě revizní komise, jejíž existence je dána stanovami. Dále se PTI usneslo, že jak bývalí členové PTI, tak i další členové TI mohou po předchozím oznámení Martě Jodasové navštívit kdykoliv schůzi předsednictva nebo výkonného výboru.

V uplynulém období, jak už je tradicí, jsme spolupracovali s dalšími institucemi. Už jsem krátce zmínila spolupráci s ŽM při přípravě tryzny, velice úzce spolupracujeme s OVK ŽM; členové PTI i další členové TI jsou často zváni na besedy s žáky a studenty i jako účinkující při večerních pořadech.

Nadále trvá, i když poněkud v menší míře, naše spolupráce s ICEJ, členové TI jezdí s lektory této organizace na besedy po celé republice.

Po léta je velice intenzivní naše spolupráce s PT. TI je spolupořadatelem každoroční květnové tryzny. Financujeme Cenu Erika Poláka pro účastníky výtvarné a literární soutěže žáků a studentů, pravidelně se někdo z členů PTI zúčastňuje vyhlásování vítězů této soutěže. V uplynulém roce muselo být vyhlášení vítězů kvůli povodni zrušeno. Dle možností se zúčastňujeme i dalších akcí Památníku, především však řada členů TI pravidelně jezdí do Terezína na semináře učitelů a besedy se žáky a studenty z Česka i ze zahraničí. Velice oceňujeme, že už nemusíme jezdit linkovým autobusem, ale že nás do i z Terezína na besedy organizované vzdělávacím oddělením dopraví vždy auto Památníku. S PT spolupracujeme i při organizaci zájezdů českých škol do Terezína. Těm jsme mohli díky grantům NFOH, CC a MŠMT i v uplynulém roce přispívat na dopravu.

V posledním období se zlepšila a prohloubila spolupráce s ITI. Ředitelka Institutu Tereza Štěpková se několikrát zúčastnila našich schůzí a seznamovala nás s různými návrhy, které má ITI v úmyslu uskutečnit. Např. zpřístupnění budovy v Jáchymově 3 pro veřejnost a zveřejnění její historie, napsání historie TI i ITI aj. První konkrétní a úspěšnou akcí byl *Den otevřené Jáchymky* v prosinci minulého roku. Institut vydal k této příležitosti český a anglický leták o ITI a TI, konalo se několik besed, přednášek, výstavy publikací aj. Přišlo překvapivě hodně lidí a bylo ten den v „Jáchymce“ opravdu živo.

Jak snad už je dostatečně známo, od loňského roku je TI příjemcem jediného grantu od CC, a to grantu na podporu vzdělávání, tedy konkrétně na finanční přispívání školám při zájezdech do Terezína a jejich účasti na předem dohodnutém programu. Všechny ostatní granty „obhospodařuje“ FŽO, tedy přesněji řečeno Dita Šnajdrová ve spolupráci s grantovou komisí. Nám tím odpadlo skutečně velké břemeno a jsme rádi, že vše probíhá k všeobecné spokojenosti. Podrobněji o tom jistě pohovoří Dita Šnajdrová ve svém příspěvku.

Dříve tvořily styky s CC a zejména s pracovníky Jointu podstatnou část našich pravidelných kontaktů se zahraničím. To se pochopitelně loni změnilo. Pokud jde o další zahraniční organizace, se kterými jsme byli v uplynulém období ve spojení, to byla především německá organizace Maximilian-Kolbe-Werk, která po určité přestávce opět uspořádala pobyt na zotavenou u Bodamského jezera pro šest našich členů; je třeba poznamenat, že tyto pobyty jsou ovšem také vždycky spojeny s besedami pamětníků na německých školách. Předsedkyně TI byla touto organizací pozvána do Freiburgu na oslavy 40. výročí jejího založení a k následnému týdennímu pobytu v klášteře Beuron. Nadále trvají naše občasně styky s Dolnosaským spolkem podporovatelů Terezína, Nadací Hanse Krásky, nadále poskytujeme informace různým zahraničním odborníkům, kteří se zabývají dětskými kresbami z Terezína, dětskou operou

Hanse Krásky Brundibár aj. Naším členům v zahraničí posíláme pravidelně časopis, občas se dovídáme i o jejich aktivitách. A členové TI jsou zváni do zahraničí jako pamětníci na besedy s mladými lidmi, na různé konference atd. V lednu navštívili kancelář TI tři pracovníci velvyslanectví SRN, zajímali se o naši činnost a vyslovili přání pozvat členy TI na návštěvu velvyslanectví s posezením a popovídáním u kávy. Pozvání jsme na 16. října. O podrobnostech vás budeme s předstihem informovat.

Na závěr bych ráda vyjádřila dík všem, kdo nás v uplynulých třech letech podporovali a měli pro nás pochopení. Za finanční příspěvky děkujeme FŽO, ŽOP a NFOH. A náš dík patří i vedení tohoto hotelu, že nám umožnilo, abychom se zde opět setkali. A samozřejmě děkuji všem členům PTI, redakční rady, revizní komise i dalších komisí za jejich dosavadní práci. Novému předsednictvu, které dnes vznikne, přeji především zdraví a dostatek sil. Během následujícího funkčního období nám opět přibudou léta a nebude asi snadné plnit všechno to, co jsme si kdysi předsevzali. A domnívám se, že bude pomalu na čase přemýšlet, jak dál, co bude s naším sdružením, až 1. generace pomalu vymizí. Terezínská iniciativa vznikla před téměř 25 lety celkem nenápadně a dnes je to organizace známá a uznávaná bez přehánění v různých koutech světa. Doufejme, že to tak zůstane i v budoucnu.

**Výstava typografií Jany Dubové s názvem
Vzpomínky na minulost se bude konat v květnu
(vernisáž 5. 5. 2014) v prostorách Portheimky na Smíchově.**

Anglická verze Divadelních textů z Terezínského ghetta (2008, ed. Lisa Peschel), je k dispozici pod názvem „Performing Captivity, Performing Escape: Cabarets and Plays from the Terezín/Theresienstadt Ghetto“. Má důkladnější úvod, barevné ilustrace a jeden nový text: silvestrovský skeč z pracovního lágru Oederan. Knihu objednávejte na webu: <http://press.uchicago.edu/ucp/books/book/distributed/P/bo11456202.html>

Darja Lea Stillerová

Revizní komise v minulém roce

Darja Lea Stillerová

Na úvod vám chci říct, že jsem rezignovala na post předsedkyně revizní komise. Hlavně z osobních důvodů, především pro zaneprázdnění, které souvisí s mým zaměstnáním.

Dovolte mi nyní shrnout nakládání s posledním grantem od Claims Conference z roku 2012.

Dostali jsme celkem 190 000 USD, z toho bylo přeživším uhrazeno 1 229 908 Kč za zdravotní pomůcky, léky a nezbytnou pomoc v nouzi. 10 % využila TI a něco EZRA.

Soudím, že jsme hospodařili dobře.

Jak už jsem se zmínila, nebudu ve funkci předsedkyně RK. Dosavadní agenda, zpracovávaná pí Ing. Zoubkovou, vedená pí Zlatou Kopeckou a RK kontrolovanou, je ukončena, a protože letošní rok je rokem volebním, nový předseda RK bude začínat s agendou jinou a práci RK si rozvrhne podle vlastního plánu. To se mi zdá ideální a v pořádku. Zůstávám i nadále pracovat v RK jako řadový člen.

Děkuji za pozornost a přeji vám všechno dobré. Užijte si dnešní setkání!

Předsednictvo TI na období 2014 – 2017:

Věra Andrysíková, Věra Baumová, Bohumila Havránková, Anna Hyndráková (místopředsedkyně), Marta Jodasová, Felix Kolmer, Jaroslav Kraus (místopředseda), Dagmar Lieblová (předsedkyně), Anna Lorencová, Lisa Míková, Tamara Pavlíčková, Michal Salomonovič, Zora Skořepová, Michal Stránský, Věra Štinglová, Michaela Vidláková, Pavel Werner (místopředseda), Rája Žádníková

Revizní komise:

Kateřina Bíglová, Darja Lea Stillerová, Judis Urbanová

Tamara Pavlíčková

O hospodaření TI v roce 2013

Tamara Pavlíčková

Hospodaření roku 2013 lze označit za úspěšné. V roce 2013 jsme po několika letech zaregistrovali účetní zisk 410 tisíc Kč, zejména díky příznivým kurzovým rozdílům v r. 2013 a snížením mzdových nákladů.

V souladu s hlavním posláním TI – přispívat obětem perzekuce židů ze **zdravotního grantu a grantů na domácí péči** – získala TI v r. 2013 od Claims Conference 6,5 milionů Kč, které byly zdrojem pro sociální služby EZRA.

Zdrojem financování **vzdělávacích zájezdů českých škol** do Památníku Terezín byl zejména grant od Ministerstva školství v hodnotě 700 tisíc Kč, dále 200 tisíc Kč od Nadačního fondu a 265 tisíc Kč od Claims Conference.

Celkový přehled o hospodářském výsledku za rok 2013 TI z oficiálního výkazu zisků a ztrát uvádí tabulka:

Název položky	Skutečnost v tis. Kč
Tržby za vlastní výkony a za zboží	33
Ostatní výnosy (kurz. rozdíly, úrok)	230
Tržby z prodeje majetku (dividendy)	76
Přijaté příspěvky	394
Provozní dotace	7 600
CELKEM VÝNOSY	8 333
Spotřebované nákupy	210
Služby	269
Doprava školy Terezín	1 299
Osobní náklady	325
Ostatní náklady (kurz.ztráta, bank.popl.)	52
Poskytnuté příspěvky	5 768
CELKEM NÁKLADY	7 923
Výsledek hospodaření (zisk)	410

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE PŘIPOMÍNÁ NEJVĚTŠÍ JEDNORÁZOVOU VRAŽDU ČESKOSLOVENSKÝCH OBČANŮ ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Jana Havlíková, ŽMP, foto Michal Stránský

Letos v březnu uplynulo 70 let od vyhlazení vězňů terezínského rodinného tábora v plynových komorách tábora v Osvětimi-Březince. Ačkoli bylo zavraždění téměř čtyř tisíc mužů, žen a dětí v noci z 8. na 9. března 1944 největší jednorázovou vraždou československých občanů za druhé světové války, hraje v českém obecném i historickém vědomí spíše okrajovou roli. Židovské muzeum v Praze tak ve spolupráci s dalšími partnery připravilo na celý rok 2014 speciální program, jehož jednotlivé akce budou tuto tragickou událost připomínat z různých perspektiv.

Takzvaný terezínský rodinný tábor byl zvláštní sekcí vyhlazovacího tábora v Osvětimi-Březince, do níž bylo z terezínského ghetta v letech 1943 a 1944 deportováno na 17 500 vězňů. Na rozdíl od ostatních transportů, jež přijížděly na rampu osvětimského tábora, nebyli tito lidé při příjezdu podrobeni selekci a nebyli okamžitě posláni na smrt. Mohli si ponechat své civilnější šaty z Terezína, nebyli podrobeni ponižujícímu vyholení hlavy, a především byli čle-

nové rodin ponechání ve stejné sekci tábora (proto tábor „rodinný“). Charismatický vězeň Fredy Hirsch dokonce prosadil vznik zvláštního dětského bloku, kde vychovatelé mohli dětem – alespoň dočasně – ulehčit jejich osud a částečně je nechat zapomenout na hrůznou realitu, jež je obklopovala. V podmínkách vyhlazovacího tábora nebývalé výhody. I přesto vězňové terezínského rodinného tábora umírali po stovkách.

Přesně po šesti měsících pobytu bylo všem dosud žijícím vězňům, kteří byli do Osvětimi deportováni v září 1943, oznámeno, že budou přemístěni do „pracovního tábora Heydebreck“. Místo toho však nákladní vozy zamířily k osvětimským plynovým komorám, kde byli všichni v noci z 8. na 9. března 1944 bez selekce zavražděni. Podle několika svědectví zpívali někteří před svou smrtí jako znak vzdoru československou hymnu, zněla i Hatikva a Internacionála. Celkem bylo zavražděno 3 792 mužů, žen a dětí.

Historici dodnes diskutují o důvodech, proč bylo s vězni terezínského rodinného tábora zacházeno právě tímto způsobem. Shodují se, že svou úlohu sehrála role Terezína jakožto propagandistického tábora, a především plánovaná návštěva Mezinárodního výboru Červeného kříže zde, která měla ghetto falešně představit jako město, kde mohou Židé pokojně žít a odkud není nikdo deportován na smrt. I proto museli vězňové rodinného tábora v Osvětimi-Březince do Terezína napsat postdatované korespondenční lístky z údajného „pracovního tábora Birkenau“. V okamžiku, kdy je adresáti v Terezíně dostali do rukou, byli jejich pisatelé již mrtví.

Většina ostatních vězňů z tábora byla poté v Osvětimi-Březince zavražděna mezi 10. a 12. červencem 1944; ze 17 500 vězňů rodinného tábora jich tak přežilo pouhých 1 294. Jen o měsíc později byli na stejném místě vyvražďeni vězňové jediného dalšího „rodinného tábora“, v němž byli vězněni Romové, včetně těch deportovaných z českých zemí.

Dějiny terezínského rodinného tábora dosud zůstávají

okraji historického povědomí české společnosti a v českých školách se o nich téměř neučí. A to i přesto, že vyhlazení první části jeho vězňů v březnu 1944 bylo největší jednorázovou hromadnou vraždou českých občanů za druhé světové války. Událostí, která svým významem snese srovnání s masakrem obyvatel Lidic a Ležáků.

Židovské muzeum v Praze tak společně s dalšími organizacemi připravilo k 70. výročí této tragické události připomínkový program, jehož jádro tvořil slavnostní večerní koncert ve Španělské synagoze 8. března a ranní tryzna v Památníku českých a moravských obětí šoa v Pinkasově synagoze 9. března 2014. V tento den byla také Pinkasova synagoga zdarma otevřena veřejnosti a odborní pracovníci muzea seznamovali návštěvníky s historií a podobou Památníku a pomohli s vyhledáváním jmen zavražděných Židů z českých zemí, jež jsou zapsána na zdi synagogy. Zájemci si také v muzejní Galerii Roberta Guttmanna prohlédli výstavu „Pravda a lež. Filmování v ghettu Terezín 1942–1945“ či se v prostorách Oddělení pro vzdělávání a kulturu ŽMP zúčastnili setkání a diskuse s pamětníky terezínského rodinného tábora. V Brně byl vzpomínka na zavražděné rovněž věnován koncert, který se uskutečnil v neděli odpoledne.

V průběhu roku 2014 se bude dále konat řada tematických přednášek a diskusních pořadů. Vedle zprostředkování nových informací o historii tábora a její reflexi v nich bude velký prostor věnován právě svědectví pamětníků a dialogu s těmi, kteří stále mohou vystupovat ve školách a na veřejnosti.

PROGRAM ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE K UCTĚNÍ PAMÁTKY OBĚTÍ TEREZÍNSKÉHO RODINNÉHO TÁBORA V ROCE 1944

3. března 2014

„Zvláštní zacházení.“ Publicista Adam Drda pohovořil o historickém kontextu a seznámil s novými materiály a informacemi ze své připravované knihy o rodinném táboře. Účastnil se i pamětník a historik pan Toman Brod.

OVK ŽMP Praha

8. března 2014

Slavnostní koncert. K připomenutí tragické události vyvraždění terezínského rodinného tábora se v pražské Španělské synagoze uskutečnil koncert, který v přímém přenosu vysílala stanice Český rozhlas Vltava. Ve skladbách Zikmunda Schula, Stanislava Jelínka, Noama Sheriffa, Ervína (Erwina) Schulhoffa a Felixe Mendelssohna-Bartholdyho vystoupila Dominika Weiss Hošková, Pražské dechové trio a Nostitzovo kvarteto. V přestávce koncertu navštívili průvodci koncertem Vladimíra Lukařová a ředitel Židovského muzea Leo Pavlát galerii Španělské synagogy, kde je instalována expozice o pronásledování Židů za protektorátu.

Český rozhlas Vltava, od 20 h.

Vraždění v Osvětimi. Hostem novináře a publicisty Vladimíra Kučery v pořadu Historie.cs, věnovaném vyvraždění terezínského rodinného tábora, byl vedle Tomáše Fedoroviče a Milana Hese i Michal Frankl z Židovského muzea v Praze.

Historie.cs, ČT24, od 21.05 h.

9. března 2014

Tryzna za oběti v Pinkasově synagoze, po jejímž skončení byla synagoga zdarma zpřístupněna veřejnosti. (Více o tryzně na str. 12–13, pozn. redakce TI.)

Komentované prohlídky Památníku českých a moravských obětí šoa

Pinkasova synagoga

Výstava „Pravda a lež. Filmování v ghettu Terezín 1942–1945“. Výstava, která zprostředkovává výsledky mnohaletého výzkumu v České republice i zahraničí, byla rovněž zdarma zpřístupněna veřejnosti. Její návštěvníci se tak vůbec poprvé mohli seznámit s montáží z filmových výstřihků z roku 1942, které vězni ukryli v ghettu a které se podařilo v Národním filmovém archivu identifikovat v roce 2004, i dosud

nepublikovanými fotografiemi, jež byly tajně pořízeny během filmování v letech 1944–1945. Dále mohli zhlédnout záběry z dokumentace průběhu natáčení v roce 1942, uložené ve FilMOTECE narodowej ve Varšavě, jakož i oba dochované fragmenty druhého terezínského filmu, které se nacházejí v Národním filmovém archivu a v památníku Yad Vashem v Jeruzalémě. Unikátní filmové záběry a fotografie přitom doplnily písemné a obrazové dokumenty dosud publikované jen v odborném tisku.

Galerie Roberta Guttmanna

Komentované prohlídky výstavy „Pravda a lež. Filmování v ghettu Terezín 1942–1945“

Terezínský rodinný tábor a jeho památka. Diskuse pod vedením pedagoga a historika Petra Sokola se zúčastnili čtyři pamětníci rodinného tábora: Dagmar Lieblová, Evelina Merová, Pavel Stránský a Pavel Werner. (Více na str. 8, pozn. redakce TI.)

OVK ŽMP Praha

Vzpomínka na zavražděné z terezínského rodinného tábora. Ve skladbách Gideona Kleina, George Gerschwina, Johna Williamse a dalších za průvodního slova Zuzany Prudilové vystoupili Šárka Králová a Jakub Výborný.

OVK ŽMP Brno

18. března 2014

Slova zní zpoza zdí – pásmo písní na texty terezínských chlapců. Ve spolupráci s Gymnáziem Přírodní škola, o. p. s., zaznělo pásmo zhudebněných textů Hanuše Hachenburga a dalších chlapců z časopisu Vedem vytvářeného v terezínském ghettu. (Více na str. 9, pozn. redakce TI.)

OVK ŽMP Praha

Dále mj. připravujeme:

9. června 2014

Přednáška historika Jana Lánička o terezínském rodinném táboře. OVK ŽMP Praha, čas bude upřesněn.

4. září 2014

Přednáška historika Michala Schustera o vyvraždění tzv. Cikánského rodinného tábora v noci z 2. na 3. srpna 1944 a diskuse s romskou pamětnicí Máriou Kormanovou. OVK ŽMP Praha, čas bude upřesněn.

Eva Merová, Pavel Stránský a Dagmar Lieblová, Pavel Werner

Terezínský rodinný tábor ve vyprávění čtyř pamětníků

Text i foto: Michal Stránský

V neděli 9. března odpoledne se v Oddělení pro vzdělávání a kulturu ŽMP sešel nečekaně velký počet zájemců o besedu se čtyřmi přeživšími – Dagmar Lieblovou, Evou Merovou, Pavlem Stránským a Pavlem Wernerem. (Pátá pozvaná – Zuzana Růžičková – se bohužel pro zdravotní problémy nemohla dostavit.)

Diskusi řídil pedagog a historik Židovského muzea Petr Sokol. Měl připraveno několik otázek, které se především týkaly života zpovídaných před válkou, během okupace, v průběhu věznění v Osvětimi-Březince a po osvobození.

Mluvívalo se i o antisemitismu v Česku, v Evropě, o životě *s puncem jinakosti*. Pochopitelně zbyl čas na četné dotazy z auditoria a mezi nejzajímavější patřil údiv posluchačů nad tím, že přeživší vesměs necítí *nenávisť* vůči Němcům. „Jde už o jinou generaci Němců a s nenávistí nelze dlouho žít, protože užijí!“ zaznělo jako odpověď a vysvětlení.

Takových besed se však zúčastňují obvykle lidé s velkou dávkou empatie. Ti, kterým srdce naplňuje rasismus a antisemitismus, sedí někde úplně jinde.

Bohužel! Bohudík!

V upomínku na 8. březen 1944

Michaela Vidláková, s použitím materiálu od Marka Šlechty

K pamětním akcím připomínajícím vyvraždění tzv. rodinného tábora v Birkenau patří happening PAMATUJ 2014. S touto krásnou myšlenkou přišel již vloni Marek Šlechta, zakladatel a dirigent vokálního souboru Geshem. Profesí je učitel, ale v současnosti působí také v českých školách jako lektor ICEJ v rámci projektu Antisemitismus a holocaust. Pro akci Pamatuj 2014 oslovil školy a pěvecké soubory ve všech krajích ČR, a je téměř neuvěřitelné, že se mu letos skutečně podařilo *zburcovat* přes 60 pěveckých sborů, které na významných náměstích mnoha různých měst České republiky zazpívaly českou hymnu Kde domov můj, izraelskou hymnu Hatikva a židovskou modlitbu

Na fotografii z archivu M. Šlechty je sbor v Soběslavi

Š'ma Jisrael jako vzpomínku na ty, kteří s těmito písněmi na rtech šli na smrt v plynových komorách.

Protože se jednalo už o druhý ročník *happeningu*, byly mnohé sbory na výročí dobře připraveny a po zazpívání tří písní pokračovaly následným programem podle vlastních možností: v Lomnici nad Lužnicí proběhla přednáška Mgr. Václava Pražáka na téma Architektura konečného řešení. V Ost-

ravě pokračovali koncertem vokálních souborů – Gymnázia Olgy Havlové a ženského pěveckého sboru Dobroslava Lidmily. V Soběslavi zmínili osudy konkrétních lidí, deportovaných do koncentračního tábora. Ve Staňkově navázali na téma v kulturní místnosti městského úřadu hudebně literárním pořadem. V Božicích *happening* doprovázela výstava dokumentárních fotografií připravená Mgr. Davidem Zejdou. V Úvalech četli žáci ZŠ jména úvalských židovských obětí a byla odhalena pamětní deska. V Polici nad Metují proběhla 6. 3. 2014 v městské knihovně v rámci účasti na *happeningu* beseda Radka Hejreta na téma „Moderní stát Izrael“. V Jindřichově Hradci se po odzpívání 3 písní v bývalé synagoze v Kostelní ulici uskutečnila přednáška Mgr. Marty Leblové na téma „Žili tu s námi“. Tato přednáška byla proložena židovskými skladbami

v podání Schimmerle Klezmer Kabaret. V Třešti byl *happening* samotný doplněn působivým zdramatizováním výpovědi svědka zabíjení, člena tzv. Sonderkomanda. V Příbrami pak následoval koncert židovského houslového virtuosa Alexandra Shonerta.

Doufám, že krásná myšlenka Marka Šlechty nezapadne a bude i v příštích letech připomínat onen strašný den 8. 3. 1944 v Auschwitz-Birkenau.

V Táboře uctili v pátek 7. března na Žižkově náměstí pietní připomínkou památku občanů židovského vyznání, kteří zahynuli během holocaustu. Koncert, na němž zpívaly tři místní sbory – Domino, Hlahol a Nokturno, se konal před Husitským muzeem a zúčastnilo se ho asi 80 až 100 posluchačů. Tryznu zahájil starosta města Jiří Fišer a za o.s. promluvila H. Jančíková. V neděli 9. března se konal v neobvykle zaplněném kostele sv. Filipa a Jakuba pietní akt k uctění památky rodinného tábora, na němž vystoupilo Schimmerle klezmer trio Tábor, zazněla modlitba za mrtvé Kadiš a občané přečetli jména obětí z Tábora a okolí. Ve spolupráci s městem Tábor a Husitským muzeem tryznu uspořádalo občanské sdružení HADASA.

Hana Jančíková, Tábor

3 792 svíček

Kateřina Hegerová, Křesťanské centrum Sion, Hradec Králové

V pátek 7. března jsme uspořádali *happening* 3 792 svíček, kterým jsme chtěli připomenout, že uplynulo 70 let od vyvraždění terezínského rodinného tábora v plynových komorách v Osvětimi-Březince.

Vyzvali jsme hradecké občany a žáky hradeckých škol, aby přišli zapálit svíčku za každou z obětí. Od 14. hodiny přicházeli lidé k pomníku T. G. M. na Masarykovo náměstí v Hradci Králové, aby zde na určené místo položili a zapálili svíčku za oběti masové vraždy. Na místě byly k dispozici informační letáky a svíčky za dobrovolný příspěvek. Po 17. hodině byl důvod pořádání *happeningu* představen v rámci pietního shromáždění Masarykovy společnosti pořádaného u příležitosti narozenin prvního

československého prezidenta. Ještě poté zapalovali Hradečané další svíčky, které zvolna dohořovaly do pozdních nočních hodin.

Přesto že jsme zdaleka nedosáhli tak vysokého počtu svíček, šlo především o symbolické vyjádření toho, že každý z těch životů, které v tu osudnou noc vyhasly, byl důležitý a počitatelný. Mezi těmi, kdo přišli zapálit svíčku, byl i vicepremiér vlády ČR Pavel Bělobrádek.

Cesta terezínských kluků pokračuje a jejich písně zní zpoza zdí

Michaela Vidláková

Zmiňujeme se v jiném článku, že v Suchdole je instalována **výstava o časopise „Vedem“**.

Ano, aktivita Přírodní školy je neuvěřitelná. Připravili panely s putovní výstavou věnovanou tomuto časopisu, který nejen zachycuje život a myšlení kluků z „jedničky“, ale stal se již přímo symbolem terezínských chlapců, kteří většinou zahynuli dřív, než mohli začít skutečně žít. Výstava, která již navštívila několik českých měst, mj. byla instalována i v Židovském muzeu v Praze, je v současné době vystavena na radnici v Praze-Suchdole, kde měla 16. 2. 2014 slavnostní vernisáž. A program vernisáže? Po úvodním slovu pana starosty Ing. Petra Hejla se střídaly básně a písně, a prolínaly se s textovým pásmem předvedeným studenty Přírodní školy o životě a pronásledování Židů za protekto-

rátu, a tím účinkující uvedli návštěvníky výstavy do atmosféry doby před více než 70 lety. Program zakončila známá terezínská hymna „Všecko jde“.

Co všechno výstava postihuje? Není to jen pár obrázků. Je pojata tak, aby diváka seznámila i s organizací života chlapců v chlapeckém domově v Terezíně, s pedagogickými vzory a s jedinečností samosprávy i se všemi úspěchy a těžkostmi, které tento způsob života přinášel.

Ale především představuje divákovi časopis jako takový, jeho jednotlivé rubriky a články, práci obdivuhodného redaktora Petra Ginze, přibližuje způsob myšlení chlapeckých duší dospívajících v podmínkách terezínského tábora. Výstava se ale věnuje také inspiraci, kterou časopis přinesl pro dnešní mládež, která se zúčastnila soutěže vytvořené Přírodní školou a která navazuje na tvorbu povražděných autorů časopisu. Je v tom poselství pro ty, kteří žijí dnes, v míru, že jejich cesta má pokračovat, jejich naděje má jako štafeta přecházet k dalším generacím.

A tím přicházíme k další akci neúnavných propagátorů tvůrců časopisu „Vedem“, k podvečeru v pražském Židovském muzeu, nazvanému **Písně zní zpoza zdí**. Nikdy bych si nedovedla představit, jak hudba, stvořená Františkem Tichým a dalšími učiteli a studenty Přírodní školy, o desetiletí později umocní pocit ze zhudebněných básní mladých básníků Hanuše Hachenburga a Petra Ginze. (Těžko uvěřit, že nejde o profesionální hudební skladatele.) Maturanti i ti mnohem mladší zpívají a hrají na hudební nástroje, jako by tu opravdu stáli vedle nich ti neviditelní, jejichž jménem hovoří. A nejvíc mě nadchla – i když, kdo to neslyšel si to stěžejí dokáže představit – ironická báseň Petra Ginze, co to znamená žít jako Žid v protektorátu, v rapovém provedení. I zde rapování, tento soudobý hudební projev, neuvěřitelně zesiluje účinek a pádnost Petrových veršů.

My můžeme jen poděkovat za všechno úsilí, za hodiny a hodiny práce, které jsou za těmito výsledky, můžeme jen obdivovat, jak to při svém studiu a mnoha dalších zájmech a projektech vůbec stíhají.

Takže, vám, kdo jste se na tom všem podíleli: **veliký a upřímný dík!**

Institut Tereziánské iniciativy v roce 2013

Tereza Štěpková

V roce 2013 jsme pokračovali v našich dlouhodobých projektech a zároveň jsme se snažili hledat nové možnosti pro naši práci. Z dlouhodobých projektů jmenujme zejména: **Tereziánské album**, které jsme na uplynulý rok přesunuli do Státního oblastního archivu v Plzni a zpracovali zde dokumenty týkající se více než 2000 židovských obyvatel Plzně, kteří byli deportováni do Tereziánu a později do dalších koncentračních táborů. Za spolupráci děkujeme vedení archivu a zejména panu Jiřímu Jelenovi. Dokumenty jsou naskenovány a připraveny k dalšímu procesu – zpracování a propojení s osobními údaji jejich „majitelů“ v **Databázi obětí**. Během uplynulého roku jsme také zahájili jednání v archivech v Brně – s Moravským zemským archivem a Archivem města Brna, kde v roce 2014 začínáme s digitalizací.

Významným pro naši další práci bylo navázání spolupráce s Muzeem romské kultury v Brně, a to i vzhledem k destinaci projektu Tereziánské album – jednáme o koncepci dokumentace obětí romského holocaustu v projektu na stejném základě jako Tereziánské album, spolupracujeme na nových materiálech pro vzdělávací portál **holocaust.cz** a dalších aktivitách. Cílem této spolupráce je věnovat se tematice holocaustu v širším záběru a hledat paralely se současným děním ve společnosti.

Na portálu **holocaust.cz** jsme v listopadu 2013 připomněli 75. výročí tzv. Křišťálové noci, která se odehrála v mnoha městech našeho – v té době již odtrženého – pohraničí. Podařilo se nám získat nově nalezené fotografie a dokumenty z Liberce, České Lípy, Kadaně a Poběžovic, a to zejména díky spolupráci s PhDr. Markétou Lhotovou ze Severočeského muzea v Liberci. K tomuto tématu jsme také pořádali tematický seminář projektu **Naši nebo cizí? Židé v českém 20. století**, na kterém spolupracujeme se Židovským muzeem v Praze, určený učitelům základních a středních škol. Víkendový program se konal v Jablonci, kde byla během listopadového pogromu vypálena

a zničena významná synagoga a mnoho obchodů a soukromých bytů patřících členům zdejší početné židovské komunity. Součástí semináře byla návštěva výstavy *Synagogy v plamelech* Severočeského muzea v Liberci s přednáškou paní Lhotové, a také nedělní beseda o vzpomínkách nejen na své dětství v Liberci, ale také v Praze a později v Tereziáně, s paní Bohumilou Havránkovou.

B. Havránková na besedě

Vzhledem k tomu, že rok 2013 byl v rámci projektu *Naši nebo cizí?* ve znamení seminářů a konferencí pro učitele, chceme touto cestou poděkovat mnoha členům TI i dalším pamětníkům za účast a nasazení v našich dalších seminářích – Evě Liškové, Dagmar Lieblové, Pavlu Wernerovi, Felixovi Kolmerovi, Asafu Auerbachovi, Pavlu Friedovi. Při konferencích pořádaných během roku k dalším tématům, např. 8. března – Tereziánský rodinný tábor a tradice připomínání, jehož účastníci byli také přítomni na tradiční tryzně v Pinkasově synagoze, jsme měli čest se setkat s Evou Liškovou, Dagmar Lieblovou, Evelinou Merovou, Tomanem Brodem a Pavlem Stránským. V létě jsme pozvali naše spolupracující učitele do eco-centra Toulcův Dvůr na čtyřdenní seminář (viz článek v *Tereziánské iniciativě* č. 66).

Dále jsme pořádali konferenci k 70. výročí povstání vězňů varšavského ghetta, které jsme připomínali také při loňském veřejném čtení jmen obětí holocaustu – **Jom ha-šoa**, které jsme 8. dubna už po osm po-

řádali společně s Nadačním fondem obětím holocaustu na náměstí Míru v Praze.

V září jsme uspořádali konferenci pro učitele v Ostravě na téma *Pomoc v době bezpráví*, na které vystoupila spisovatelka Alena Wagnerová se svým příspěvkem o dvou velmi rozdílných, ale ve svých cílech podobných ženách – novinářce Mileně Jesenské a sociální pracovníci Olze Fierzové. Součástí programu byla ukázka z dokumentárního filmu o práci Přemysla Pittera a Olgy Fierzové *Milujte své nepřátele* režiséra Tomáše Škrdlanta a beseda se Zuzanou Skácelovou, která se se svou rodinou během války ukrývala na Slovensku, a s Luďkem Eliášem.

Vyvrcholením projektu pak byla závěrečná konference, která se konala na začátku prosince v Praze v sále Akademie věd ČR. Dvoudenní konference měla za úkol reflektovat a zhodnotit tři roky práce na projektu, zároveň podnítit odbornou diskusi o tom, jakým způsobem zařadit etnické či jiné „menšiny“ do výkladu dějepisu na základních a středních školách. Obsahová náplň byla pod vedením koordinátora projektu Michala Frankla odborně erudovaná a diskusní panely za účasti předních historiků a odborníků na daná témata přinesly nové pohledy a vzbudily nové otázky. V druhém dni se uskutečnily workshopy o využití videozáznamů výpovědí pamětníků holocaustu ve výuce a o různých i společných aspektech antisemitismu a anticiganismu v historii i současnosti.

Naši nebo cizí – závěrečná konference

V uplynulém roce jsme modernizovali společné internetové stránky Tereziánské iniciativy a Institutu www.terezinstudies.cz. Rádi bychom na nich přinášeli více příspěvků o aktivitách obou organizací, textů z časopisu TI i další informace a materiály, které o činnosti nás obou budou informovat veřejnost.

Knihovna:

Odborná knihovna ITI byla v poslední době využívána menším okruhem zájemců než dříve, a to se také pokoušíme změnit. Od září 2013 jsme provedli základní kroky k jejímu oživení: pracujeme na vytvoření katalogu a systému, ve kterém bude možné na

internetu nejen hledat dostupné publikace, ale také se registrovat, objednat a prodloužit dobu zapůjčení knihy. Knihovna je od listopadu 2013 registrována v systému veřejných knihoven a měla by nadále fungovat, některé dny v týdnu i v odpoledních a večerních hodinách, pro širokou veřejnost. Její tematický záběr je zaměřen na období 2. světové války s důrazem na Protektorát Čechy a Morava, holocaust-šoa, romský holocaust, antisemitismus, anticiganismus, extremismus.

Tereziánské studie a dokumenty:

V roce 2013 jsme další číslo vědecké ročenky nevydali, jednáme o pokračování vydávání od roku 2015.

Publikace Tereziánské iniciativy a Institutu:

Koncem roku jsme také výrazně zlevnili publikace vydané Tereziánskou iniciativou a Institutem v uplynulých letech. Jejich ceny se pohybují převážně kolem 100 korun, Tereziánské pamětní knihy v české verzi stojí 300 Kč. Podrobnější informace na webu www.terezinstudies.cz a na e-mailu institute@terezinstudies.cz.

Poslední akcí roku 2013 (datem, nikoli významem) byl *Den otevřené Jáchymky* – (viz článek v *Tereziánské iniciativě* č. 68 na str. 7). Na projektu připomenutí a oživení bývalé židovské školy v Jáchymce intenzivně pracujeme a budeme o něm nadále informovat.

Objevovaná minulost

Kateřina Bíglová

Po tři čtvrtě století můžeme shodou náhod objevit pro veřejnost bohubilé jednání JUDr. Josefa Růžičky. O školku pro židovské děti mají židovské rodiny velký zájem. Bylo tedy neobvyklé, když na počátku minulého školního roku jedno z dětí do Programu Lauderovy školky v Praze nenastoupilo. Místo něho jsme přijali sestřenici sourozenců, kteří si účast dívky velmi přáli.

Po nedlouhé době mě babička zmíněného děvčete poprosila o konzultaci. K setkání ji vedly obavy, aby vnučka nebyla ve školce ostrakizovaná, protože nejsou židovská rodina, holčička tudíž nezná židovské tradice a ona se obávala, aby se jí děti nesmály. Řekla jsem jí, že pokud nemluví doma o židovských tradicích s odsudkem, nebude mít vnučka ve školce problémy, že některé děti jsou z rodin, kde doma neudržují židovské tradice. Není tudíž důvod, aby vznikl problém, pokud rodina bude jednat vstřícně. Tak jsme dospěly k události, která souvisí s jejich rodinnou historií. Pověděla, že její dědeček, JUDr. Josef Růžička, byl honorárním konzulem Panamské republiky v Praze a do r. 1938 vydával každým rokem jen několik jednotlivých víz. V prosinci 1938 ale bylo na základě žádostí lidí z Československé republiky a okolních států vydáno 466 víz, v průběhu dalšího roku pak celkem 1500 víz. JUDr. Josef Růžička byl na udání gestapu eskortován do Tereziána a pak převezen do koncentračního tábora Mauthausen, kde byl 4. 10. 1941 zabit. Rodina se nikdy nedozvěděla, zda udání souviselo s vydáváním víz. Vnučka, která skutečnost popisovala, se o ni dozvěděla až v r. 1996, kdy po smrti maminky, snachy JUDr. Růžičky, třídili rodinné dokumenty. Celá záležitost mě zaujala, dále jsme o ní mluvily a znovu jsme sešly nad dokumentací a seznamem víz. Uvažovaly jsme, jak najít lidi ze seznamu nebo alespoň jejich příbuzné. S pomocí Věry Štinglové a její sestry Edity byly doplněny málo čitelné německy psané údaje a celý seznam přepsán do počítačové verze.

Domníváme se, že byt s odstupem více než půl století, by měl být JUDr. Josef Růžička oceněn titulem Spravedlivý mezi národy.

Nepodařilo se nám dopátrat člověka, který vízum použil. Hledáme někoho, kdo s pomocí víza do Panamy odcestoval z tehdejší Československé republiky, jeho příbuzné či přátele, kteří o této skutečnosti vědí. S použitím víza do Panamy mohli lidé dostat tranzit do jiné země, pak pokračovat jinam, a tak se zachránit.

Obracíme se na vás v této souvislosti o pomoc či radu. Domnívám se, že alespoň v páté generaci dětí, které jsou nyní ve školce, by se měly o takovém počínání dozvědět. Je třeba, aby lidé věděli o jednání tohoto statečného člověka. Dobré skutky by měly zůstat v povědomí žijících, protože jen tak mohou být předávány a uskutečňovány.

V březnu jsme si připomněli 70. výročí vyvraždění rodinného tábora

V neděli 9. března se v Pinkasově synagoze v Praze konala tradiční tryzna na paměť rodinného tábora. Pietní shromáždění krátce zahájila Dagmar Lieblová, Leo Pavlát zapálil šest svíček a pak promluvil Pavel Stránský:

Už 70. výročí

Vážení hosté, dámy a pánové, přátelé. Pověření promluvit dnes k vám považuji za poctu a děkuji za ni.

Ano, už 70 let uplynulo od vyvraždění téměř čtyř tisíc českých židů v Českém rodinném táboře v Osvětimi-Březince v noci z 8. na 9. března 1944. Nejsm si jist, zda po odjezdu tří transportů z tohoto tábora v červenci 1944 nebyl zbytek tábora, zahnaný do plynových komor, ještě početnější. V každém případě jde o jednu z nejmasovějších vražd.

Než jsem se pustil do psaní projevu, přečetl jsem si znovu projevy, pronesené na tomto místě v obdobné době ve třech minulých letech. V předminulém roce uvedl Luděk Eliáš svůj projev krásnými verši Jiřího Steina, napsanými v Ghettu Terezín. I já se zmíním o básních. Umění bylo a je v dobách útisku, ponížení a nesvobody mentální rezistencí, pomáhající vydržet a přežít. Ve své autobiografické knize *Toulky po hvězdách* líčí Jack London, jak byl tělesnou schránkou ve vězení, zatímco jeho mysl, jeho duch bloudil vesmírem.

Francouzský básník Sully-Prudhomme, nositel Nobelovy ceny za literaturu z roku 1901, líčí ve své básni Puklá váza, přebásněné kongeniálně Karlem Čapkem, jak lidské srdce – stejně jako váza – pukne po nechtěném, mimovolném doteku milovanou lidskou rukou. Všichni přeživší jsme se vrátili s puklým srdcem, byť puklým ze zcela jiných příčin. A s celou řadou dalších ran, nezhojených, neboť nezhojitelných. Nikdy se nezajizvily, jen se dočasně milosrdně zapouzdrily. Ale pod pouzdrém jsou otevřené, pálí a bez krve krvácí.

Holocaust, šoa se už stal součástí historie jako třicetiletá válka nebo křížové výpravy. Ale součástí historie

Dagmar Lieblová

Leo Pavlát

zcela jiné kvality, nejen proto, že stále nedávné.

Také jsem psal básně v Terezíně a v Osvětimi-Březince. V rodinném táboře jen v duchu. Zapamatoval jsem si je a teprve po válce jsem je svěřil papíru a věnoval své ženě. V jedné z nich jsem vyjádřil i svůj postoj k zamýšlenému chování po vytouženém přežití, pokud jde o prožité hrůzy a utrpení. Dovolím si ji přednést:

Jednou přijde . . .

V té naší ulici
rozkvetly akáty . . .
Venku je zase máj –
a já jsem za dráty . . .

Lidé se milují –
vždyť je máj teprve –
a já mám obličej
znamenán od krve . . .

Jednou však – jednou však
– já to vím.

Zlomí se okovy
i s mečem katovým.

Pak půjdu po polích,
pod stromem kvetoucím . . .
O biči, o drátech
nikomu nepovím.

Takové bylo skutečně mé přesvědčení. Že lze udělat za minulostí tlustou čáru a začít nový život, nezatížený hrůznými prožitky. Pravda je, že jsme

s manželkou téměř nikdy nehovořili o tom, co jsme prožili během víc než ročního odloučení po sedmi měsících v Osvětimi-Březince a v dalších koncentracích. Řečeno metaforicky: *Nechtěli jsme sypat sůl do svých otevřených ran.*

Původní úmysl navždy pohřbít vzpomínky na nenahraditelné ztráty rodičů, příbuzných a přátel se pomalu měnil a v roce 1999 otočil o 180 stupňů. Začal jsem naopak o holocaustu hovořit, zahraničním turistům v roli průvodce do Terezína, Lidic a Osvětimi a ve středních a vysokých školách ve vlasti,

Pavel Stránský

dostupným a chápajícím uším, zejména mladých lidí.

Mnozí z vás, stejně jako já, jste měli ve vyvražděném transportu českých židů příbuzné a přátele. Naše vzpomínky a smutek jsou tím bolestnější.

V projevech a člancích o holocaustu se vždycky zmiňuje obludný charakter nacistického *Konečného řešení židovské otázky*. Podřídit vyvražďování stejným parametrům jako sériovou výrobu, třeba ponožek nebo elektromotorů. Co nejvíce, co nejrychleji. S co nejnižšími náklady. Ale produkt této velkovýroby byl nehmotný – byla jím vražda.

Jiný z mnoha aspektů šoa bývá – dle mého mínění – uváděn jen spíš sporadicky: Obludný plán úplného vyhlazení celého náboženství, národa či etnika

jediná, dílčí spravedlnost – jiná než dílčí neexistuje – že udavače stihl později – jakmile vrazi dospěli k názoru, že už jeho služeb nepotřebují – osud jím udaných obětí. Skutečná, absolutní spravedlnost neexistuje. V rámci této omezené spravedlnosti, musím, žel, dodat dvě slova, která se mi přičí vyslovit, hovořím-li o přísluhovačích: včetně židovských.

V současném multipolárním světě existují dva virtuální bipolární antagonické světy: virtuální společenství slušných, demokratických a empatických jedinců a virtuální seskupení falešných vykladačů a popíračů holocaustu. K morální posile prvně jmenovaného a k oslabení pozice toho druhého je nutné pořádat společenské akce, jako je tato.

Jistě mnohé z vás napadla vícekrát básnická otázka, kdo vlastně vyšel z holocaustu jako vítěz: přeživší nebo Hitler, v této souvislosti jako část za celek. Ovlivnil nejen život přeživších, ale i život druhé a zčásti i třetí generace, dětí i vnuků přeživších.

Doufám, že se mi aspoň zčásti podařilo zdůvodnit smysl a poslání dnešní akce a jiných, pořádaných proto, aby byl holocaust vnímán sice jako součást historie, ale jako součást zvláštního charakteru.

Lidský život je plný absurdit. Dovolte mi, abych se závěrem zmínil o těch svých. Měl jsem štěstí, že jsem nikdy neutrpěl fyzické napadení esesákem. Jediná sadistická rána plochou dlaně do obličeje byla od židovského kápa. Chtěl vedle stojícímu esesákovi dokázat, že je dostatečně hrubý a sadistický pro výkon své funkce.

Jako průvodce a přednášec jsem se setkával vesměs s porozuměním žáků, studentů, učitelů a publika vůbec. Pouze dvakrát mě někdo – a naštěstí jen slovně – napadl. I to dokazuje zmíněnou výraznou bipolaritu současného světa. Poprvé se to stalo před řadou let v Německu v části patřící k bývalé NDR. Šlo o šestnáctiletého neonacistu. Druhé slovní napadení je poměrně nedávného data při návštěvě Terezína: ultraortodoxní žid z newyorského Brooklynu.

Děkuji vám za pozornost.

**Závěr tryzny patřil modlitbě
Karola E. Sidona.**

Foto: Matěj Stránský

ale zejména v řadě evropských států a v USA. Svůj první obsáhlejší článek o holocaustu jsem kdysi opatřil titulem, který dle mého názoru vystihuje charakter pokusu o popis prožitých hrůz: *Sdělení nesdělitelného*. Přesto je zapotřebí nesdělitelné sdělovat všem

byl neuskutečnitelný bez výrazné a často, žel, spontánní pomoci milionů příslušníků jiných národů. Často s klamnou vidinou, že udavačství, jeden z nejtěžších morálních zločinů, zajistí práškači milost hromadných vrahů. Nezajistilo – a v tom je možná

Setkání nad novou knihou vzpomínek Dagmar Lieblové

Martin Liebl

Nedělní odpoledne 16. března vidělo v kutnohorském hotelu U kata mimořádné setkání více než stovky lidí včetně zástupců vedení města. Marek Laueremann zde představoval svoji knihu „Přepsali se – a tak jsem tady – Příběh Dagmar Lieblové“ spolu s její hlavní představitelkou. Kniha líčí vzpomínky Dagmar Lieblové nejen na osudy rodiny a dalších členů kutnohorské předválečně židovské komunity během holocaustu, ale i na Kutnou Horu, kde se Dagmar Lieblová narodila a kde prožila předválečná i poválečná léta. Právě propojením smutných lidských osudů a míst, která k nim patří, se autorům podařilo vytvořit velmi unikátní dílo.

Uvedením knihy provázel Miroslav Štrobl. Účastníci měli možnost shlédnout krátký film „Dagmar Lieblová – Z Čech do Belsenu a zpět“, natočený společností Centropa, a slyšet ukázky z knihy v podání Věry Dvořákové a Adély Hořejší. Dagmar Lieblová i Adéla Hořejší ve svých vystoupeních připomněly důležitost působení na naši společnost, aby holocaust nebyl zapomenut.

Atmosféra setkání byla prosycená emocemi – nejen těmi, které jsme

Marek Laueremann a Dagmar Lieblová na snímku Jana Šmoka

zprostředkovaně získávali z úryvků knihy, která vypráví jednoduše, ale přesto působivě. Působivá byla rovněž i diskuse s publikem, ve kterém nechyběly ani spolužačky Dagmar Lieblové ze základní i vysoké školy. Dagmar Lieblová vyjádřila v disku-

si uspokojení nad tím, jakým způsobem se její vzpomínky podařilo Marku Laueremannovi v knize zachytit.

Závěrečná autogramiáda jen podtrhla zájem, který představení knihy vyvolalo.

celovečerní dokumentární film Matouše Bičáka a Přírodní školy

Toman Brod

Praha — Terezín — Birkenau — Märzbachtal — Praha

Společná cesta dvou generací po stopách zmaru a naděje.
Příběh židovského chlapce z druhé světové války.

Zveme Vás na slavnostní premiéru v úterý 27. května 2014 od 18:00.
Kino Aero | Biskupcova 31, Praha 3

Rozhovor s Františkem Bánaiem

Anna Lorencová

Z tvého jména je patrné, že asi nepocházíš z českých končin. Kde ses tu vzal a za jakých okolností?

Narodil jsem se na jižním Slovensku, mé jméno je poněkud komplikované. Děda se jmenoval Goldberger, byl učitel a v období maďarizace si změnil jméno; Bányai je velice časté maďarské jméno.

Na jižním Slovensku jsi žil od dětství?

Tam jsem se narodil a žil jsem tam až do doby, kdy jsem odešel na vysokou školu do Prahy.

Čím byli tvoji rodiče?

Oba byli lékaři. Kde pracovala matka, to si nepamatuji. Víím, že otec ztratil celou rodinu v Auschwitzu, manželku, dvě děti, bratra, a taky děda skončil v Auschwitzu. Matka se z Osvětími vrátila. Otec byl ročník 1899, mezi námi byl velký věkový rozdíl. Před válkou a do roku 1953 měl soukromou praxi a pak pracoval jako okresní stomatolog skoro až do konce života.

Kde jsi byl ty?

Já jsem poválečné dítě, moji rodiče se vrátili a dali se dohromady. Otcova první manželka byla sestrou mé matky, která zemřela v roce 1951, pravděpodobně v důsledku nějakého úrazu nebo úderu v Auschwitzu, informací mám velice málo. A v době, když už jsem se o tyto záležitosti začal zajímat a chtěl jsem se ptát, nebylo už koho.

Když ses narodil, bylo po válce a rodiče už byli zřejmě usazeni.

Předpokládám, já mám jenom papír, že když se matka vrátila z Auschwitzu, vydali jí nábytek z nějakého skladu. Ještě jsem měl tetičku, která přežila v horách na Slovensku, ale já jsem o minulosti moc nevěděl; to jsou jen střípky, které jsem někde pochytil, o matce si toho moc nepamatuji.

Doma jste mluvili slovensky?

Ne, doma jsme mluvili maďarsky, ale chodil jsem do slovenské školy; zůstala mi z té doby taková docela dobrá kuchyňská maďarština. Žili jsme v Levici. Maďarsky jsem se pořádně naučil až v Praze, kde jsem deset let pracoval pro maďarskou firmu, musel jsem i tlumočit, ale skutečné vzdělání v maďarštině nemám. Otec měl maďarské školy, ale já jsem byl „dobře“ vychován ve slovenské škole (dokolečka slovenská literatura a slovenské dějiny, pokud možno bez dějin maďarských, českých...).

Když jsi chodil do školy, měl jsi pocit, že máš proti ostatním dětem nějaký handicap?

Nic takového jsem nevnímal, určitě jsem netrpěl, a to, že člověk nemá tetičky, babičky, bratrance apod., to si ani neuvědomuje a nepřemýšlí o tom, proč to tak je. Teď když má vlastní vnoučata, si uvědomuje, že je to tak asi lepší.

Jak to ve vaší rodině bylo s náboženstvím? Žili jste jako židovská rodina, nebo jste byli spíš asimilovaní?

Byli jsme velmi asimilovaná rodina, otec mě k náboženství ani nevedl. Víím, že chodil do synagogy, a nedávno jsem si přečetl v encyklopedii, že byl určitou dobu dokonce předsedou židovské obce. Ale nežili jsme židovským způsobem života. Do jaké míry to byla ochrana před okolím, to teď mohu těžko posoudit. Dnes víím, že kolem byli skoro jenom Židé a svět se dělil na „unserans“ a na ty druhé.

Slavili jste Vánoce?

Ano, dokonce i se stromečkem. Ale víím taky, že na jaře se vždycky uklízelo.

Takže Pesach se přece jenom v pozadí objevil?

Ano, ale víím, že byl i Purim; nedokážu už si uvědomit, co z čeho pramenilo. Ale určitě tam nebylo křesťanství.

Máš nějaké sourozence?

Mám ještě mladší sestru.

Takže po absolvování gymnázia jsi odjel do Prahy na vysokou školu?

Šel jsem na vysokou, protože jsme měli výborného matikáře. Z naší třídy jsme šli čtyři do Prahy na „matfyz“, kterou jsme dokončili.

Sestra tu byla s tebou?

Ne, sestra studovala v Bratislavě medicínu a zůstala tam. A já přišel do Prahy a naučil se tady všechno potřebné, tzn. chodit na pivo a řadu dalších podobných důležitých věcí.

Dlouho jsi reprezentoval pražskou židovskou obec; jak jsi se k tomu dostal?

K obci jsem se dostal někdy v letech 1967 až 1969, ale nevím, kde je to semínko. Nevzpomínám si, že by mi o tom někdo něco řekl, ale jaksi od nepaměti víím, že patřím k židovské komunitě. V období komunismu jsme tady na obci

každou sobotu seděli i s manželkou, kterou jsem taky potkal na obci, a později s dcerou. Pro nás bylo nejdůležitější, že jsme tu seděli s tou starší generací – pan Meszároš, pan Zeman, pan Stern, pan Feuerlicht, v podstatě jsme byli štamgasti u jednoho stolu; oni přišli ze synagogy a my jsme přišli z domova na šolet. Ale to nebylo na bázi náboženské, to bylo spíš na bázi komunitní nebo něco takového.

Byl jsi už členem obce?

Na to se mne nikdo neptal, každou sobotu jsem tady byl a věděl jsem, že jsem součástí komunity. A myslím, že ani nebylo podstatné, zda někdo je nebo není členem obce. Tady byl jediný benefit, a to byly ty studentské obědy, což taky nebylo nic mimořádného, člověk sem nechodil pro nějaké benefity, chodil sem, protože to tu bylo příjemné. Já jsem o tom ani neuvažoval, jestli jsem nebo nejsem člen, mne ani nenapadlo, že bych potřeboval nějaký podpis nebo nějaký oficiální akt. Až když se v roce 1990 pořádal zájezd do Izraele s panem prezidentem Havlem, tak jsem se přihlásil a bylo mi sděleno, že se musím stát členem obce, ale de facto se nic nezměnilo.

Když ses později stal předsedou naší kehily, tak jsi se asi musel i něčemu naučit, prohloubit si vztah k víře.

Myslím, že můj vztah se nezměnil, ani předtím, ani potom. To byla zcela mimořádná situace, já jsem neměl žádnou osobní nebo programovou ambici stát se funkcionářem, člověk šel do reprezentace, protože měl zájem o to, co se tady děje. A když byl trochu aktivní, tak kandidoval a dostal se tam. To žádnou mimořádnou aktivitu nevyžaduje. Až při řešení různých otázek, ale to taky nebylo programové. Část těch problémů, které tu vznikly kolem školy, se nějak dotkla výpočetní techniky, pak se tam objevila ta pornografie a začalo vyšetřování, kdo a jak to uložil. A protože jsem dělal ve výpočetní technice, znal jsem ji a poznal jsem, že spousta věcí je nekorektních, tendenčních a zmanipulovatelných, nějak se mi to nezdálo a začal jsem se ptát, a když jsem nedostal dobrou odpověď, tak jsem se ptal podruhé. Věděl jsem, že stojím na jedné straně, a že na druhé straně není něco v pořádku. A došel jsem k rozhodnutí, že chci někam směřovat. To byl takový impuls, který k něčemu vedl, člověk zabředl do různých sporů, aniž by mu bylo všechno jasné.

Říkal jsi, že když ses přihlásil na cestu do Izraele, tak jsi do židovské obce vstoupil, a že se nic nezměnilo.

Ano, chodil jsem dál na obědy. Vztah k náboženství lze spíš hodnotit jako respekt k něčemu, k čemu jsem nebyl veden.

Ale přece jenom už jsi byl v obci zapsán jako její člen. Jak se stalo, že jsi se stal zaměstnancem obce?

Já jsem se nikdy nestal zaměstnancem. Byl jsem členem reprezentace, tehdy došlo k odvolání některých jejích členů, a pak najednou nastala situace, že předsedu část komunity nechtěla, byl odvolaný, ale nebylo jasné, kdo by to měl dělat. A v tom okamžiku jsem se, po určitém váhání i jistě

nelibosti, protože to bylo i určité riziko, stal předsedou. Bez kanceláře, bez velkého přivítání, žádná slavobrána nebyla, byla to v podstatě velice konfliktní situace. Ale nikdy jsem se nestal zaměstnancem, já jsem to vždycky dělal dobrovolně. To mi dávalo obrovskou výhodu, že mi nikdo nemohl říct, že jsem to dělal ke svému prospěchu.

Vzpomínám si na to období, které bylo pro všechny členy velmi nepříjemné, protože se vytvořily dvě skupiny, které se stěží dokázaly domluvit. Byl to velký problém a bylo to i velmi nedůstojné.

Byl to problém, neustálá manipulace a nebyly pořádné informace. A pan Jelínek si neuvědomil, že v politice se může vyhrát nebo taky prohrát. V obci došlo k ohromné polarizaci, která jí velmi škodila. Myslím, že jsem měl tu výhodu, že jsem ani nevěděl, kdo na které straně stojí, a tak jsem se na každého usmíval. A ukázalo se, že to je de facto jediný možný způsob, jak najít nějakou shodu. Věděl jsem, že tam jsou lidé, které nepřesvědčím, kteří se nedají přesvědčit. To platí i dneska. Ale došli jsme k tomu normálnímu stavu, že je mezi námi hodně názorů, ale z toho nemusí vycházet nepřátelství na život a na smrt. Nejhorší v tom období byla ta hrozná živočišná nenávisť. To mě na tom udivovalo, že i lidi, kteří přežili holocaust, se po takové tragédii dokázali takto negativně projevovat. Já jsem měl v jisté době sám určité problémy, firma se mi trochu rozpadala a měl jsem starosti. A pak jsem jednou seděl v divadle na krásném představení Peera Gynta, a najednou mi prošlo hlavou, že když byl můj otec v mém věku, seděl ve vagonu, směřoval k Auschwitzu a měl jistě mnohem větší starosti než já. A měl jsem náhle pocit, že nic tak strašného se nemůže stát, protože to strašné se už dávno stalo, a to mi asi umožnilo starosti s firmou překonat i pozdější konflikty přežít. Věděl jsem, že si musím najít určitý vztah i k těm lidem, kteří mají jiný názor, nemohu s nimi jednat s pocitem nenávisť, což samozřejmě neznamená, že se nemohu hádat. Já se velice rád pohádám, nemám důvod skrývat své emoce, ale to neznamená, že když to skončí, že toho člověka budu nenávidět. Tenhle problém já vůbec nemám.

V té době už jsi tady pracoval pravidelně, každodenně, nebo jsi měl ještě nějaké jiné zaměstnání?

Zpočátku jsem to měl půl na půl; ještě tři roky jsem táhnul to své podnikání, pak chtěl i můj kolega dělat něco jiného, tak jsme se rozhodli, že to uzavřeme, skončili jsme a pak jsem na obec měl čtyřicet hodin denně a všechno jsem dělal s maximálním pocitem odpovědnosti.

To už jsi byl ovšem zvoleným předsedou pražské židovské obce.

Ano, poprvé to bylo velice napínavé, ale opozice udělala všechno pro to, aby neuspěla, a díky té bipolaritě, která tu byla, pak vítěz bral vlastně všechno. Stal jsem se předsedou, ale dostal jsem se do systému, který mi byl hodně neznámý. Obec je obrovský podnik, který měl 150 zaměstnanců, a bylo tu hodně věcí, které se měly změnit, ale nemohly se změnit programově, protože to nebyla firma. Ale

přece jen jsme postupovali k nějakému řádu, k nějakému pořádku. V té době tu panovalo zaměstnávání příbuzných nebo přátel, a to byla jen malá část těch problémů. Jakmile se něco takového začne dělat nekorektně, tak se to dříve či později projeví. Ale ta funkce mi nikdy nesloužila k tomu, abych měl benefity jakéhokoliv druhu.

Takže svůj podnik už nemáš?

Z toho podniku zůstala nemovitost a já se teď pouze starám o to, aby tam byli nájemníci.

Jsi spokojen se svou činností pro pražskou židovskou obec? Máš pocit, že jsi přispěl k tomu, že se situace změnila? Podle názoru mnoha členů i mého vlastního žije naše kehila spořádaně a klidně a velmi mnoho pro své členy dělá.

Rozdílné názory budou vždycky, to je samozřejmé a správné, ale to neznamená že by obec nemohla dobře fungovat. Ekonomicky je stabilizovaná, některé věci, které by ji snad mohly bránit v lepší činnosti, jsme odstranili. Já jsem se jako předseda vyřadil z takových rozhodování, jako je – „kdo dostane a kdo nedostane“. Pro to všechno jsou určitá pravidla a rozhodují o tom příslušné komise. Já jsem v žádné komisi nebyl, mým úkolem bylo zkontrolovat, zda to proběhlo dobře. A pak už jen podepsat přijetí toho nebo onoho vedoucího pracovníka. Myslím, že jsem to dělal k spokojenosti většiny. Může být, že někteří členové nejsou spokojeni, to se taky ukázalo. Ale jak je známo, všem se člověk nezavděčí.

Máš nějakou představu, že by se něco mělo změnit k lepšímu?

Nemám žádnou takovou ideu, spousta věcí je dobrá tak, jak je, ale někdy mívám dojem, že některými lidmi je obec stále vnímána jen jako zdroj prospěchu. Lidem se má a musí pomáhat, ale zejména těm, kteří tu pomoc potřebují, ne těm, kteří ji nepotřebují.

Obec pomáhá lidem maximálně, ať jsou to obědy, rozmanité zájezdy a pobyty, při nemoci, a je ještě mnoho jiného, čeho se členům obce dostává.

Já jsem v tomto smyslu velice spokojen, ale tím, že jsem často musel řešit určité problémy, při nichž se někdy pro-

jevila až jakási „nenažranost“, tak to vidím i z této stránky, s níž se mnozí většinou nesetkávají. Neochotu něco věnovat, požadovat víc, než potřebuji, i s tím jsem byl často konfrontován, a proto to vnímám možná trochu výrazněji, než to ve skutečnosti je. Nejvíce nepřijemností jsem míval tehdy, když někdo něco požadoval, a bylo to neoprávněné.

Působíš také ve federaci?

Ve federaci jsem moc neuspěl. Tam se mi leccos nelíbí, není jasně deklarováno, co je solidarita, a zejména se mi nelíbí to, co se mi nelíbilo ani v pražské obci, a to je, že příliš mnoho lidí, kteří jsou zaměstnáni v rámci naší židovské komunity, je i ve volených orgánech. V Praze se podařilo trochu oddělit reprezentaci a vedení od zaměstnanců. Ve federaci je velký počet lidí, jejichž rozhodování má velký vliv na jejich vlastní finance. V tom jsme se neshodli, ale já jsem neuspěl. Mně se nelíbí, že je předseda zaměstnaný de facto „od kolébky“ u nějaké židovské obce. To je jako v poli-

litice. Politici, kteří nemějí nic jiného než sedět v poslanecké sněmovně a nikdy v životě jinde nepracovali, těžko budou rozhodovat o složitých problémech. Zaměstnanci, kteří jsou ve slušné pozici rozhodovací, mají poměrně velké oprávnění rozhodovat v každodenních záležitostech, ale neměli by rozhodovat ve věcech systémových, neměli by být voleni. A laické vedení by mělo být nezávislé a mělo by dokázat rozlišit, kde je v podstatě zájem celku.

Teď se tě zeptám ještě na něco úplně jiného. Víím, že vedle tvé činnosti pro obec máš i své významné soukromé zájmy, o těch mi taky něco řekni.

Teď jsem velice spokojený, mám dvě vnučata, a i když to není tak napínavé jako vedení židovské obce, někdy to vyžaduje více trpělivosti. Dlouhé roky sbírám pohlednice, mám jich několik tisíc. Dělán výstavy a právě teď jsem byl tři dny kvůli výstavě v Brémách, možná bude instalována i v Kolíně. Ale sbírám jenom judaika, nejen pohlednice, ale i různé hlavičkové papíry firm a podobně, jenom evropské věci, a pak to půjčuji na různé výstavy.

UKÁZKA Z LITERÁRNÍCH A VÝTVARNÝCH PRACÍ

Básnička

Tereza Dzurjová, 15 let, ZŠ Ústí nad Labem

Sára se zadívala na pana profesora. Zrovna něco psal na druhou stranu ukradeného dokumentu. Za jeho ukradení zaplatil Adamovi dvěma cigaretami. Sára se opatrně přibližovala, aby se podívala, co že to vlastně pan profesor píše. Musela ale opatrně. Věděla, jak pan profesor nemá rád, když ho někdo při práci ruší. Blížila se a blížila. Když byla tak na půl metru od papíru, zvedl náhle pan profesor hlavu tak prudce, že Sára leknutím odskočila. Profesor se na ni chvíli přísně díval. To proto, že ho vyrušila. Sára ihned začala s omlouváním. Pan profesor začal přednášku o tom, jak se dospělí nesmí při práci rušit. Po dlouhém proslovu, které Sára tak nesnášela, se mu znovu omluvila a velice opatrně se ho zeptala: „Prosím vás, pane, nemohla bych se podívat, co to píšete?“ Pan profesor se chvíli díval do papíru, chvíli zase na Sáru. „Podívat se nemůžeš,“ řekl po chvíli a Sára zklamáním sklopila hlavu, „ale můžu ti to říct.“ Tím si ji získal. Rozzářily se jí oči. „Je to básnička o...“ aniž by dokončil větu, vešel do místnosti dozorce a odvedl si všechny muže, včetně pana profesora na práci. Sára se za ním ještě chvíli dívala, ale to už se zvedali i ostatní, kteří tam zůstali, a odešli i se Sárou sklízet zeleninu.

Byl večer. Všichni se sešli na baráku a ležli jeden přes druhého, aby si mohli lehnout. Sára spala na tom nejspodnějším patře společně se svou tetou. Dnes ležela úplně na kraji. Jako poslední přišla její kamarádka Dana s maminkou. Její maminka zmožená prací si rovnou lehla. Danuška ještě chvíli počkala a potom se k Sáře naklonila: „Mám ti vyřídit od pana profesora, že jestli chceš vědět víc o jeho básničce, máš za chvíli přijít za tenhle barák. Máš být ale hodně opatrná a hned, jak tam přijdeš, si máš sednout na zem a modlit se, aby tě dozorce neviděl. On tam prý taky za chvíli přijde.“ Sára okamžitě zapoměla na únavu. Chtěla se dozvědět víc o tom, jak pracují umělci. Ještě chvíli ležela, a když se kolem ní neozývalo nic kromě tichého chrápání, opatrně vstala a snažila se potichoučku vyjít ze dveří. Moc potichoučku to nešlo, protože podlaha byla rozvrzaná. Naštěstí pro ni byli všichni po celodenní práci unaveni, takže se nikdo ani nepohnul, když Sára otevřela skřípající dveře. Vyplížila se za barák. Sedla si na zem tam, kde rostla vysoká tráva, aby ji nebylo vidět. Díky zimě a únavě nebyla příliš nenápadná. Klepala se tak, že kdyby kolem některý z dozorců šel, okamžitě by ji uviděl a bůh ví, co by s ní potom bylo. Čekala dlouho. Neměla sice pojem o čase, ale bylo jí jasné, že chvilka, o které Danuška mluvila, měla být rozhodně kratší.

Naštěstí se dočkala. Pan profesor přišel sice později, ale přišel. „Tak co všechno už jsem ti stačil říct?“ zeptal se udýchaný profesor poté, co doběhl až k ní. „Zatím vůbec nic,“ odpověděla Sára a klepala se zimou. Pan profesor se posadil k ní na zem a spustil: „Bude to báseň o tom, co tu teď prožíváme. Jak se tu jí, spí, pracuje a všechno ostatní. Až tahle válka skončí, bude to, co my tu vytvoříme, možná jediným svědectvím o tom, jak to tu chodilo.“ Sára se na něj nechápavě podívala. „Takže bychom měli něco tvořit, aby se vědělo, jak se nám to podařilo vytvořit?“ zeptala se, aniž by věděla, chce-li vůbec znát odpověď. Bylo to poprvé, co se na něco zeptala takto složitě a ono to dávalo smysl. „V podstatě ano,“ řekl zamyšlený profesor. Stále měl stejný výraz, jako když ho Sára viděla poprvé. Stále se tvářil mrzutě a velmi přísně. Čím víc ho ale Sára poznávala, uvědomovala si, že se vůbec nechová tak, jak vypadá. Kroky dozorců se začaly pomalu přibližovat. „Měli bychom už zase jít, nebo se už dovnitř nedostaneme,“ pošeptal Sáře. „Už? Vždyt jste sotva přišel,“ řekla Sára a chtěla by pokračovat v mluvení, ale pan profesor jí dal rychle ruce před pusou a Sára pochopila. Když dal ruce zase pryč, pošeptala: „Tak dobře, na shledanou zítra.“ Profesor kývl hlavou a řekl: „Zítra také pracuji na sklizni, takže můžeme mluvit tam.“ Oba vystrčili hlavy zpoza rohu a utíkali každý do svých dveří.

Ráno Sáru probudil zvonek. Okamžitě vyskočila a dnes se do práce TĚŠILA. Nikdo nechápal proč. Jen Danuška tušila, že v tom bude ten starý pán, který jí včera večer předal vzkaz. Měla pravdu. Když přišli na pole, pan profesor už tam byl a v podřepu vytrhával nedozrálou mrkev ze země. Sára se k němu rozeběhla. Když doběhla až k němu, pozdravila ho a čekala, co bude. „Vypadá to, že naši básničku budeš muset dokončit sama. Zaslechl jsem, že bude odjíždět další vlak a já budu v něm,“ řekl jí bez pozdravu. Sáru okamžitě radost přešla. Má přijít o jediného člověka, který v ní udržuje alespoň nějakou naději na lepší zítřek? Nevěděla, co má říkat, tak jen smutně kývla hlavou. Pan profesor se na ni zadíval a Sára si nebyla jistá, ale zdálo se jí, že změnil na okamžik výraz z mrzutého staříka na smutného staříka.

Od té doby, co spolu sklízeli na poli, se setkali ještě několikrát. A pokaždé přidali dva tři verše do své básničky. Básnička to nebyla dlouhá. Měla jen dvě sloky, z nich ta druhá nebyla dokončená. Stále nemohli přijít na to, jak básničku završit.

Čas plynul. Ne rychle, ale nějaký ten týden už uplynul a vlak měl odjet. Sára se snažila pana profesora najít, ale marně. Po návratu na barák se dozvěděla, že ji opustí nejen pan profesor, ale i Danuška. I přesto, že byl mezi děvčaty věkový rozdíl, Sáře bylo 8 a Daně 15 let, byla Dana pro Sáru takovou kamarádkou, jakou by si venku hledala jen stěží. Sáře se podařilo dostat se až k bráně, kde se mohla rozloučit s Danou. Pana profesora už ale nikde neviděla. Když tu se najednou vynořil z davu lidí, jdoucích do vlaku. Skrz plot se mu podařilo podat jí papírek s básničkou. „Dokončil jsem ji,“ řekl a mile se usmál. Sára nevěděla, jestli se má smát, nebo brečet. Stihli si říct jen sbohem, než dav strhl profesora zpět do směru na vlak.

Sára tomu nemohla uvěřit. Opustil ji profesor, Dana a spolu s nimi i spousta dalších lidí, které znala. Jedinou útěchou jí byla básnička, kterou si od té doby četla každý večer.

Sára si o pár dní později začala zjišťovat, kdo všechno v něčem vyniká. Malířům radila, aby kreslili. Spisovatelům, aby psali. Skladatelům, aby skládali, a zpěvákům, aby jejich skladby zpívali.

Pokaždé, když se jí umělec ptal, proč by to měl dělat, odpovídala mu stejně jako profesor tehdy jí: „To, co tu vytvoříte, bude jediným svědectvím o tom, jak to tu teď chodí.“

ŠKOLNÍ MLÁDEŽE PO NÁVŠTĚVĚ TEREZÍNA

Proč v ghettu múzy nemlčely?

Růžena Jirsová, 17 let, Gymnázium Strakonice

Lidé se ve svém životě často ocitají ve složitých situacích, někteří zcela na okraji propasti. Myslím, že nikdo z nás si tíživou situaci koncentračních táborů nedovede, snad ani nechce představit. Přesto se ale podobně jako někteří vězni snažíme věřit. Věřit v lepší časy, ve spravedlnost, ve vítězství dobra nad zlem. A ve víře si představujeme, utíkáme do fantazie a sny se snažíme přenést do světa – kresbou, povídkou. Stejně jako dnes, téměř týden od začátku jara, kdy venku padá sníh, věříme, že tam někde za mraky je slunce.

Člověk sní. Představuje si. Přeje si. Věří. V nejtěžších chvílích svého života má na výběr. Děti v ghettech, které usínaly večer co večer s nevědomím, co se stane zítra, si mohly představovat, jak hrůzně vše skončí. Že budou ještě více trpět, strádat, umírat. Mohly ale snít. Sny nemohl vzít ani nejpodlejší člověk. Mohly věřit, že zítra bude lépe. Že se stane zázrak a vše dobře skončí. Že jejich utrpení už nebude dlouho trvat. Běhá nám mráz po zádech, pokud si uvědomíme, že my dnes sníme o krásných autech a domech, kdežto ony snily o životě. A snům chtěly a potřebovaly dát hmotný základ, uskutečnit je alespoň tahem tužky po papíře. Myslím, že podobnou potřebu měli i dospělí. Našli se i tací,

kteří viděli sny dětí. Nemysleli jen na sebe a snažili se pomoci. Norbert Frýd se prostřednictvím básniček a písniček spojil s dětmi, věřil a snil společně s nimi. Našli si malou radost v obrovském světě krutostí a dokázali se z ní těšit. Možná o to intenzivněji, že bylo tak těžké ji najít. Čím více zla je kolem nás, tím více nás dokáže potěšit a podpořit i to nejmenší dobro či radost.

Zlo a atmosféra nedaly podnět jen ke snění, ale i k psaní. Často se potřebujeme svěřit, odlomit alespoň část tíživého břemene, a ve chvíli, kdy nejsme schopni věřit ani nejlepšímu příteli, uchylujeme se k papíru. A píšeme. Papír nás vždy pochopí, nevymlouvá nám náš názor, nestěžuje si, že přeskakujeme. Myšlenky mohou proudit rychleji než slova. S vypsáním perem se nám nepopsatelně uleví. A stejně tak hrůzy, zla a nakonec neskutečná a paradoxní rutina dnů života v ghettech se stávaly inspirací. Myslím, že nejlepší díla nevznikají v ideálním rozpoložení duše.

Múzy nemlčely. Možná spíš křičely. Díky nim i lidé na okraji propasti tvořili a našli střípek radosti v kupce zla. Ať už chtěli zobrazit sny, představy, nebo popsat neskutečnou skutečnost.

Nikola Lovasová: *Bejvávalo*
10 let, školní družina při ZŠ Malonty

Jana Šrámková: *Divadlo se dá hrát všude*
9 let, ZŠ Ohrada, Vsetín

Nacistická propaganda dosáhla svého

Michaela Vidláková

Byli jsme se podívat v Guttmannově galerii na výstavě *Pravda a lež. Filmová-ní v ghettu Terezín 1942–1945*. Výstava je zajímavá. Vidět lidi, kteří už dávno nežijí, ať už je zavraždili nacisti nebo zemřeli věkem – přece jen – už to je 70 let. Znamé i neznámé. Nám, kteří jsme byli v Terezíně, je jasné, že je to celé lež a podvod určený k oklamání veřejnosti. Pro historiky je expozice jistě velice přínosná a zajímavá.

Jenže pak slyším návštěvníky Terezína, po shlédnutí filmu *Darované město*: „Hele, voni se tam neměli tak špatně! Koukni, hrajou fotbal, tolik fandů nemá teď ani druhá liga! A tady si klidně babky pletou, no jo, ta místnost je velká, asi jich tam je hodně, ale je tam čisto, pohoda. A ti chlapi, co se sprchují, maj' docela pěkný figury, žádní vychrtláci! A zahrádkař, pěstují si tam zeleninu, to my za války zahrádku neměli. Chodí si na koncert, hrají hry – to je teda lágr lážo-plážo!“ A druhý na to: „No, a to chtěj' povídat, jak to bylo v Terezíně zlé. Dyť byla válka, taky jsme to měli těžký!“

Už dlouho diskutujeme s pracovníky Vzdělávacího oddělení o tom, je-li vůbec správné ukazovat *Darované město* návštěvníkům a zejména školním skupinám. Argumentují tím, že žáky a studenty při přednášce upozorňují na to, že šlo jen o propagandu, že to bylo k právě k tomuto účelu filmováno, aby to zkreslilo realitu a zamaskovalo to, co se dělo v Terezíně ve skutečnosti, a aby to odvrátilo návštěvy Červeného kříže v jiných táborech. Argumentují také tím, že přece film je doplněn kresbami terezínských umělců a ty ukazují tu rubovou stranu Terezína. Jenže mnoho lidí a zejména mladých, vnímá tyto výtvořky jako uměleckou licenci (pokud je vůbec vnímá) a realitu vidí v té nafilmované, čili *pseudodokumentární* „autentické“ výpovědi. Co je to platné? V paměti nejvíc utkví viděné „živé“ záběry.

Proč na tom filmu v PT tak lpějí? Terezín je dnes poklidné, spící malé městečko, po odchodu vojska poloprázdné. Nic nepřipomíná lágr. Je tu jen Muzeum ghetta, ale ani tam není vystaveno moc věcí z té doby. Zmizely původní kavalece, zmizely slavníky, zmizely kotle z kuchyně, zmizely dílny z *Bauhofu*, snad se zachoval jen sem tam nějaký kufr a pár autentických předmětů. Půda v Magdeburkách je pěkně obložena dřevem a vybavena jako přednáškový sál (jak jinak vypadala tehdy!). Je snad Památník hrdý na to, že tím filmem může ukazovat aspoň něco, co pochází skutečně z oné doby? (Oč výmluvnější je film *Zamřžované sny*, kde ožívají kresby terezínských dětí!)

Prý se má ta současná pražská výstava o filmování přestěhovat do Terezína. Budou tam tedy ukazovat návštěvníkům o to víc nacistických propagačních filmů? Tahle výstava ani není prolnta reálnými pohledy umělců, nýbrž jen doprovodným textem, který velká část návštěvníků jen zběžně omrkne. Takže tím spíše si nesou návštěvníci z Muzea ghetta jako hlavní dojem, že vězňové v Terezíně se měli vlastně dobře! Nacistická propaganda vítězí i dnes, to je přece to, co tím filmem chtěli dokázat!

Vůbec zde vyvstává otázka neustálé propagace kultury v Terezíně. Jistě, bylo to obdivuhodné! Všichni víme, co tam kultura pro vězně znamenala. Jak úžasná byla snaha pomocí kultury v lidech uchovávat lidskou důstojnost tam, kde ji nacisté chtěli nejvíc pošlapat. Kolik radosti a naděje, úniku od strachu, od smutku, od těžkých životních podmínek přinášela. Kolik krásy tam bylo stvořeno v hudebních skladbách, obrazech, básních, kolik humoru tam zaznělo! Jenže dnes, když se hovoří o Terezíně, zní po světě *Brundibár* a *Verdiho Requiem*. A jen málo se hovoří o více než 32 000 mrtvých, o starých lidech prosících: „Bitte, nehmen Sie Ihre Suppe?“ Jen málo je slyšet o transportech, o dětech umírajících na tyfus a zánět mozkových blan, a o tom všem ostatním čím byl Terezín všedního dne.

Je to tak v pořádku?

Už se zase chystám

Helga Hošková

„Už se zase chystáš do transportu?“, napomíná mě syn vždy, když si balím věci na cestu. Oponuji, to pozvání nemohu odmítnout. Jedu na besedu se studenty, spojenou s vernisáží mých dětských kreseb z Terezína. Besed a výstav už bylo bezpočet. V ČR i v zahraničí.

Je nás málo, kdo jsme dosud schopni a ochotni přednášet o holocaustu.

Úroveň besed bývá různá. Záleží na učitelích, nakolik žáky předem poučili. Setkání s živým pamětníkem je pro ně do jisté míry atraktivní, slyšet autentické svědectví je však především působivé a věrohodné.

Někdy mají studenti připravené otázky, občas naivní, jindy spontánní, závažné: „Věříte v Boha? – Můžete Němcům odpustit?“ Jsou i dojemní: „Můj dědeček byl SS, stydím se a omlouvám se za něho.“ Píši věnování do památníků: „Nemáte vinu na tom, co se stalo, jste však odpovědní za svou budoucnost.“

Po besedě obvykle přijdou novináři, fotografové. Pořizují audio a videozáznamy. Zůstanou uchovány, zapsané paměti.

Loni vyšel můj „Deník 1938 – 1945“. Přijeli žurnalisté, filmaři. Následovaly telefonáty, maily, dopisy – a překvapivé zprávy. Ozval se student, který píše práci o osudech Židů z Benešova. Navštívil proto i Izrael. Podle záznamů v mém deníku poznal příbuzné mé první, terezínské lásky. Přivezl mi Otovu fotografii. Rodině se, na rozdíl ode mne, podařilo vypátrat víc, a tak jsem se konečně dozvěděla, že zemřel dva dny po osvobození v Dachau. Přihlásily se „děti“, které se narodily v dubnu 1945 ženám z našeho transportu. Žijí v USA a v Anglii. Poslaly mi fotografie z jejich společného setkání. Říkají si „Babies“, je jim dnes 69 let.

Dostala jsem zápis bývalého přednosty stanice a dopis starosty z Horní Břízy v západních Čechách, kudy

v dubnu 1945 projížděl náš transport z Freibergu do Mauthausenu. Tak jsem se dozvěděla, že tam tehdy z našeho vlaku vyložili 38 mrtvých. Místní občané je zakopali v lese, v roce 1949 exhumovali a pietně uložili na místním hřbitově. Dosud jsem o tomto hromadném hrobu neslyšela, mělo by to být někde zaznamenáno.

Je jedna cesta, na kterou se vždy těším. Setkání s „děvčaty“ z L 410. Již několik let se koncem léta scházíme v Krkonoších. Sjíždíme se z ČR, USA, Rakouska, Izraele. Vzdálenost a čas jako by neexistovaly. Stále si máme co povídat. Každý rok nás však přijíždí méně. Léta přibývají, síla ochabuje. Sdělíme si novinky, prohlédneme fotografie vnoučat a pravnoučat – a přejdeme do vzpomínek. Hovor vždy končí Terezínem a lágrem. Společné zážitky nás spojují, nosíme je v sobě. Musíme je předat další generaci. V diáři na rok 2014 mám již označena data příštích besed.

Už se zase chystám...

Šťastná to žena...

vzpomíná *Michaela Vidláková*

Allespoň to o sobě vždy znovu říkala Alice Herz-Sommerová, známá po celém světě jako „terezínská pianistka“ a pokud je známo až dosud nejstarší člověk, který přežil holocaust. Narodila se v Praze v r. 1903, její rodina byla spřátelena se slavnými osobnostmi kulturního života – Franzem Kafkou, Sigmundem Freudem, Gustavem Mahlerem, Franzem Werfelem a mnoha dalšími. Alice se velice brzy zamilovala do klavíru a od té doby žila hudbou. Stala se z ní virtuoska, vystupovala na koncertech spolu s Českou filharmonií, hrála i sólově. Hru na klavír také vyučovala.

Do Terezína přišla v r. 1943 spolu se svým manželem, houslistou, a s šestiletým synkem, tehdy ještě Štěpánem, Štěpkou, jak jsme mu říkali. Později říkal, že mu v Terezíně maminka dokázala vytvořit „ráj uprostřed pekla“. Alice i v Terezíně hrála, na kontě má hodně přes 100 koncertů. Štěpka zase zpíval a hrál v Brun-

Alice Herz-Sommerová
(26. 11. 1903 – 23. 2. 2014)
Foto: Dennis Darling

dibárovi a učil se na klavír – i on byl velice hudebně nadaný. Ale kromě toho to byl i správný kluk, žádná vylomenina mu nebyla cizí. Když se Alicin manžel dostal do transportu „na východ“, musela mu slíbit, že se za žádnou cenu nepřihlásí dobrovolně také. Auschwitz manžel přežil, ale koncem války zemřel v Dachau na tyfus. Také její maminka zahynula v Treblince. Ale Alice se Štěpkou se vrátila do Prahy, kde pokračovala s hraním, ona sice asi nejvíc milovala Chopina, ale já nikdy nezapomenu na její koncerty Beethovenových sonát – Měsíčního svitu, Apassionaty a Les Adieux. V té době i nadále vyučovala, také mne se (marně) snažila naučit hrát na klavír. Ale co to bylo platné, já chtěla tahací harmoniku nebo kytaru a klavír mě vůbec nebavil. Štěpán tehdy také od klavíru přesedlal ke své jiné lásce, violoncellu, a učil se hrát u známého virtuosa prof. Sádla. To mu šlo skvěle, daleko líp než některé školní předměty, které se zase jemu (marně) snažila vnucovat moje máma. Byli jsme velcí kamarádi, a tak mi bylo moc líto, když se v r. 1947 odstěhovali do tehdejší Palestiny (a my bohužel ne).

Po r. 1948 jsme spolu brzy ztratili kontakt. Alice i v Izraeli neúnavně koncertovala, vyučovala a pomáhala vybudovat Jeruzalémskou hudební akademii. Štěpán, tehdy už Raphael, Raffi, studoval dál hudbu nejprve v Izraeli, potom v Paříži a po letech

se nakonec usadil v Londýně, kde na konzervatoři vyučoval hře na violoncello a koncertoval po celém světě. Alice, když přestala v r. 1986 v Izraeli vyučovat, to už jí bylo 83, se přestěhovala za ním do Londýna. V devadesátých letech jsem ji byla navštívit, pak jsme si jen občas telefonovaly – obdivuhodně uměla přecházet z jednoho jazyka do dalšího – hovořila plynule německy, česky, anglicky, francouzsky a hebrejsky. Raffi i se ženou k ní chodili téměř denně na oběd, který jim vařila. Bohužel v r. 2001, po ukončení jednoho koncertního turné v Izraeli, Raphael náhle zemřel. Pro Alici to byla těžká rána, ale i s tou jí pomohla hudba se vyrovnat, hrála několik hodin denně, ale denně také chodila na procházky a plavat do bazénu, sama si vařila – jedla velmi skromně, ale vždy musel být k obědu kuřecí vývar s kouskem masa, a starala se o svou domácnost. Po smrti syna ji často navštěvovali její vnuci a snacha, také violoncellistka. Poskytla nespočet interview, na jejím vyprávění je postavena kniha „Ráj uprostřed pekla“, který je téměř kronikou 20. století. Také s ní bylo natočeno několik dokumentárních filmů, vystupuje např. i v Sedmi světlech Olgy Sommerové (není příbuzná). Udělení Oscara se už však nedožila. Jen několik dnů po její smrti udělila Americká filmová akademie začátkem března 2014 Oscara – tu nejprestižnější filmovou cenu – v kategorii krátkých dokumentů filmu o klavíristce Alici Herz-Sommerové **The Lady in Number 6: Music Saved My Life** od Malcolma Clarka a Nicholase Reeda.

Bohužel krátce před tím, koncem února 2014, ve věku 110 let a tří měsíců Alice po krátké nemoci zemřela. Ve všech možných novinách, na internetu, ve zprávách televize se okamžitě objevila zpráva o její smrti a vzpomínka na tuto obdivuhodnou osobnost, která do poslední chvíle vždy vyzařovala radost ze života, úsměv, optimismus, víru v člověka; byla taková, jako její klavír – neustále dobře naladěná.

Přejme jí tedy, ať tam někde, kam se stěhují duše zemřelých, najde taky dobře naladěný klavír!

Jak se správně orientovat v čerpání finančních příspěvků z grantů Claims Conference

Věra Baumová

Claims Conference opět přislíbila na rok 2014 granty pro přeživší oběti holocaustu. Jedná se zejména o granty na léky, zdravotní pomůcky a domácí péči. Tyto granty jsou poskytovány nyní prostřednictvím Federace židovských obcí (dříve to bylo prostřednictvím Terezínské iniciativy). Koordinátorkou grantů CC je paní Dita Šnajdrová. Jedenkrát měsíčně se schází grantová komise, ve které jsou zástupci FŽO, TI a ŽOP. Tato komise doporučuje a schvaluje čerpání z jednotlivých grantů CC dle návrhů koordinátorky tak, aby došlo k jejich správnému a smysluplnému vyčerpání.

Z posledních let již dobře znáte čerpání příspěvků ze zdravotního grantu (SO41). Prostředky z tohoto grantu jsou určeny na dvě základní oblasti. První oblastí jsou individuální příspěvky na léky, zdravotní pomůcky, vyšetření a zákroky nehrazené zdravotní pojišťovnou, tzv. zdravotní fond. Ten je organizován pro všechny klienty přes sociální oddělení ŽOP – paní Zlatou Kopeckou tak, že jí předáte lékařskou zprávu včetně účtenek za léky, pomůcky apod. Druhou oblastí příspěvků ze zdravotního grantu jsou socializační projekty a příspěvky na rekondiční pobyty. Tyto projekty organizují jednotlivé židovské obce pro minimálně 5 klientů. Jedná se o přednášky, setkávání a programy pro přeživší (klient může využít vícekrát). Dále pro rekondiční společný pobyt (klient může využít pouze jednou).

Nejvíce finančních prostředků je poskytováno z grantu na domácí péči (GG16). Podmínkou pro čerpání je klientova potřebnost pomoci ve svém domově. Na základě toho je nutné kontaktovat sociálního pracovníka v příslušné židovské obci, který s klientem připraví formulář, tzv. diagnostické skóre, a dohodne s ním možné nabízené služby. Je potřeba vědět, že na sociální pracovníky se mohou obracet i ti, kteří nejsou členy židovské obce. Musí však počítat s tím, že každá obec má jiné možnosti v jednotlivých specifikovaných oblastech, a tedy ne všechny obce mohou nabízet stejné služby. Některé mimopražské obce dokonce službu domácí péče vůbec nezajišťují. V zásadě se jedná o možnosti:

- Úklid domácnosti: běžná pomoc při pravidelném malém úklidu, větší úklid za delší období, mytí oken.
- Osobní péče a zdravotní péče:
 - veškerá péče poskytnutá v domácnosti klienta,
 - pomoc s hygienou, oblékáním, polohováním, asistence při přípravě stravy, při jídle, pomoc s běžnými denními činnostmi,
 - rehabilitační a zdravotní péče prováděná doma,
 - pedikúra, manikúra, kadeřnické a holičské služby prováděné doma.

- Dovážka jídla.
- Přeprava klienta, autodoprava.
- Zdravotní pomůcky: příspěvek na sluchadla, rehabilitační a ergoterapeutické pomůcky, polohovatelné lůžko, zdravotní a antidekubitní matrace (toaletní křeslo, pomůcky pro chůzi, atd.).
- Drobné domácí úpravy: připevnění pomůcek, úprava bytu vzhledem k potřebám klienta.

Z tohoto grantu jsou placeny i administrativní náklady – správa grantu a náklady na práci sociálního pracovníka – zajištění administrace grantu a vyúčtování grantu, vedení dokumentace klientů.

Novou podmínkou obou grantů je nutnost uplatnění požadavku na finanční příspěvek ve čtvrtletí, ve kterém byla služba/léky/pomůcka poskytnuta. Nebude dále možné proplácet příspěvky zpětně za již ukončené čtvrtletí.

Možná, že vám připadá těžké se orientovat v pravidlech čerpání nabízených příspěvků. CC podmiňuje čerpání dodržováním svých pravidel, a proto nám nezbyvá, než se tomu přizpůsobit. V každém případě je zřejmé, že čerpání ze zdravotního grantu probíhá individuálně a čerpání z grantu domácí péče je možné pouze přes sociálního pracovníka. Pokud byste měli pocit, že nejste sami schopni sociálního pracovníka zavolat nebo oslovit, požádejte, prosím, někoho ze své rodiny nebo známých. Pokud jste v dobré kondici a můžete ještě „skákat přes kaluže“, neznamená to, že byste nemohli čerpat z grantu na domácí péči. Stačí, že špatně vidíte, slyšíte apod., aby s vámi sociální pracovník vyplnil formulář diagnostického skóre a dohodl konkrétní možnosti, které by i vám mohly pomoci s vedením vaší domácnosti a udržení dobrého zdravotního i psychického stavu.

K tomu vám mohou sloužit níže uvedené kontakty:

Karlovy Vary – Lukáš Květoň	602 157 370
Děčín – Miroslava Poskočilová	412 531 095
Liberec – Lea Květ	485 103 340
Teplice – Alena Tonová	724 849 297
Olomouc – Jana Coufalová	585 223 119
Plzeň – Karel Žáček	377 235 749
Brno – Tomáš Laušman	544 509 670
Ostrava – Radmila Hrouzková	596 621 354
EZRA Praha	272 738 332
Sociální oddělení ŽOP	224 800 822
	224 800 810
koordinátorka grantů CC Dita Šnajdrová	224 800 820

INFORMACE – VZKAZY – VÝZVY – PROSBY

Terezínská tryzna se letos koná v neděli 18. května 2014 na Národním hřbitově od 10.00 hodin.

Autobus z Prahy odjíždí jako vždy z ulice Na Florenci, sraz v 8.15 hod., odjezd v 8.30 hod. Přihlášky přijímá Marta Jodasová, tel.: 222 310 681.

Hledáme pamětníky Borůvkova sanatoria

Rádi bychom vyslechli svědectví všech, kteří mohou podat jakékoli informace o této pražské instituci: bývalé pracovníky, pacienty či jejich příbuzné a známé.

Pavla Neuner, Židovské muzeum v Praze, tel: 222 749 227, e-mail: pavla.neuner@jewishmuseum.cz

Bylo to pro mne příjemné překvapení, i když zároveň spojené s dávnými vzpomínkami na můj pobyt v Terezíně v letech 1944–45, když jsem si na webu přečetl časopis. Neměl jsem v poslední době zprávy od nikoho z Terezínské iniciativy. Občas jsem dostával časopis. Nyní však vím, že časopis Terezínská iniciativa mohu nalézt také na internetu. Je to pro nás, kteří žijeme v dalekých zemích, důležité. Časopis je velmi dobře připravený a budu sledovat jeho další vydání.

Pokud by někdo z bývalých vězňů z Terezína, s nimiž jsem se tehdy znal (a s některými kočími sdílel několik měsíců v bytě naproti stájím), měl zájem o písemný styk se mnou, snad se na mne pamatují jako na malého čtrnáctiletého kloučka, který tam čistil stáje a někdy jezdil s volským povozem. (Jednou se mi ti volí splášili a pádili po jedné ulici, až mi nějaký dospělý pomohl a zachytil je za uzdu.) Další *dorostenec* na stájích byl pravděpodobně holandský chlapec jménem Michael Pollak, původem z města Wassenaar. Krátkou dobu jsem si s ním dopisoval. Jediný z kočích, jehož jméno si pamatují, byl pan Epstein, který mne jednou dokonce nechal orat s koňským potahem (!), ale jen krátký kousek, protože mi to vyšlo *nakřivo*...

Od přátel z Čech a z Izraele jsem se dozvěděl o koncertu pro 3792 Terezínských hvězd, který se konal 8. března a mohl jsem jej sledovat na internetu. Nevím, jestli se někdy budu moci ještě vrátit na návštěvu do Evropy, je to pro nás obtížné, hlavně kvůli dlouhému cestování, a také proto, že se člověk snaží nevynechat žádného z mnoha milých osob, které by rád pozdravil.

Doufám, že budete moci dále pokračovat v úsilí starat se o to, aby se nezapomnělo na stálé nebezpečí, že by lidská zloba, nenávisť a mstivost mohly dále způsobovat další pohromy na světě, namísto aby se hledalo porozumění a snášenlivost.

Martin Roubíček, Funes 32097600, Mar del Plata, Argentina, tel. +54 223 472 2180, roubicek@mdp.edu.ar, meroubicek@gmail.com

Zemřel Jakov Tsur

Vesměs už nepatříme mezi nejmladší a zprávy o úmrtí už nás tolik nepřekvapují a nelekají, i když stále ještě hodně zraňují. V pondělí 10. března zemřel v Izraeli český rodák a dobrý člověk Jakov Tsur.

Narodil se v roce 1925 v Ostravě jako Kurt Cierer. Za války prošel Terezínem, Osvětimí a táborem Schwarzheide. Po válce žil v Izraeli, věnoval se historii a víme o něm, že byl mimořádně přesným historikem období holocaustu. Po léta působil také jako předseda organizace Shoa v Německu.

Mnozí z nás jej znali, ostatním tlumočíme informace z druhé ruky; ze zprávy o jeho úmrtí od Petra Erbeny a zejména od Evy Adorian (dříve Ehrlichové), která se s Jakovem dobře znala. Na naši žádost nám napsala:

„Znala jsem Jakova z Terezína, jako jednoho z chaverim v naší plugá, kde byl velmi aktivní. Říkali jsme mu Ceres, vlastně ani nevím proč. Po mnoha letech jsem se s ním setkala v Izraeli na sjezdu v Givat Chaim v Bejt Terezín. Vyprávěl, že byl mnohá léta učitelem, že se věnuje historii, zejména židovským osudům za druhé světové války. Byla jsem na několika jeho přednáškách, mluvil vždy velmi zasvěceně a s plnou znalostí tématu. Občas jsme si psali, ale v poslední době už jsem jeho e-maily nedostávala, asi už byl nemocný.“

S mimořádnou pomocí Evy Adorian – A. L.

Vzpomínka na Ing. Máju Dohnalovou,

kteří zemřela 6. 3. 2014. V dubnu by jí bylo 86 let. Budeme ji mít v paměti jako upřímnou a nezištnou přítelkyni, která vždy každému chtěla pomoci, každého vyslechla a v každém objevovala jeho dobré vlastnosti. Vyzařovala z ní laskavost.

Seznámily jsme se v lodžském ghettu, přežily společně Osvětim a pomáhaly si v Bergen-Belsenu ve stanovém táboře na podzim roku 1944. Čtenář našeho časopisu jistě pochopí tuto vzpomínku: Mája mi kdysi připomněla, jak jsem jí v Bergen-Belsenu strčila do pusy kousíček mého chleba, když jí bylo zle – nepamatuji si to, ale já věděla, jak mi ona vnutila asi jeden centimetr margarínu ze svého přídělku, když mně nebylo dobře – to si zase nepamatovala ona.

Co říci na konec? Právě válečné kamarádství je to, na něž se vždy a celý život můžeme spolehnout. Děkujeme Ti, Májo.

Věra Štinglová a Edita Jindrová

Židovská obec v Praze je příjemcem grantu OP Praha Adaptabilita

Projekt s názvem Profesní rozvoj pracovníků SO ŽOP je rozdělen do několika klíčových aktivit (vzdělávání managementu, vytvoření vzdělávacího a hodnotícího systému, zavedení supervize, vytvoření fundraisingového plánu, vytvoření podnikatelského a marketingového plánu – projekt podporovaného zaměstnávání, odborné vzdělávání sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách a podpora dobrovolnického systému a vytvoření systému stáží a praxí). Projekt je určen pro širší spektrum zaměstnanců ŽOP. Všechny uvedené klíčové aktivity budou realizovány v průběhu roku 2014.

PRAHA & EU: INVESTUJEME DO VAŠÍ BUDOUCNOSTI
EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND

Čestný občan Suchdola

Michaela Vidláková, foto: Zuzana Krumpholcová

Městská část Praha Suchdol se v nedávné době „těšila“ nezvyklé pozornosti českých médií, když v nově postavené budově ambasády neexistujícího státu došlo k výbuchu, který usmrtil velvyslance, a policie při vyšetřování nalezla v dosud nezkolaudované budově (jinak by do budovy chráněné diplomatickou imunitou nesměla) občanům neznámý počet zbraní a munice. Obyvatelé MČ Suchdol i za podpory svého zastupitelstva se proti přítomnosti takového ambasády zatím marně brání.

Proti tomu mnohem radostnější událost nastala v únoru 2014, kdy zastupitelstvo městské části Suchdol udělilo čestné občanství in memoriam Arturovi Radvanskému, jednomu z členů Tereziánské iniciativy, který před necelými 5 lety zemřel. Ve zdůvodnění zaznělo, že jde o projev úcty a ocenění jeho osobní statečnosti v dobách nacistické okupace a perzekuce a zejména uznání za zásluhy o vzdělávání mládeže, kdy v nesčetných besedách zdůrazňoval především odpovědnost mladé generace za to, aby se holocaust a podobné důsledky extremistických ideologií nikdy neopakovaly a také nutnost smíření mezi lidmi i národy. V neděli 16. března mu pak uspořádala MČ Suchdol v prostorách suchdolské radnice večer, věnovaný vzpomínce na člověka, který „přežil šest koncentračních táborů a zachoval si lásku k lidem“. Slavnostní večer se konal také v rámci výstavy „Vedem“ – Cesta tereziánských kluků stále pokračuje – od pražské Přírodní školy.

Program, přes formálně znějící strukturu, byl nad očekávání velmi neformální, pocitově velice přátelský, téměř rodinný. Po uvítání hostů panem starostou Ing. Petrem Hejlem, kdy ve svém projevu vzpomněl i na nedávné neblahé výročí 8. 3. 1944, zahrál jeho syn Matouš Hejl na elektronické klávesy svou úpravu skladby All the Things You Are. Poté Miroslav Kněžek přečetl úryvek z Arturovy knížky „A přece jsem přežil“, úryvek, který se nezabývá zážitky z lágrů, ale byl věnován úvahám o vině a možnosti smíření. Sama knížka je charakterizována slovy: „Vyprávění je svědectvím muže, jenž nejen přežil, nýbrž dokázal začít nově a smysluplně žít. A svou naději předat i dalším generacím.“ Pak opět v podání Matouše Hejla zazněla hudba a poté ukázka z připravovaného dokumentárního filmu režiséra Martina Slunéčka „Přežil jsem anděla smrti“. A pak následovalo překvapení pro mne: ač jsem nikomu neslíbila, že přijdu, samozřejmě se s tím počítalo. Ale že napsali do programu, že budu mít taky proslov, to jsem se dozvěděla, až když jsem do něj mrkla, abych zjistila, co bude následovat. A totéž překvapení očekávalo i Tomáše Podivínského, nyní poslance za KDU-ČSL, pro mne především kamaráda a překladatele Arturovy knížky a donátora jejího 2. vydání. A tak naše proslovy byly velice osobní a neformální. Po nás vystoupil ještě Joachim Rasch z Německa, který vyprávěl o složitém zrození knížky, neboť právě on byl vůbec prvním impulsem k jejímu vzniku. Následná beseda byla krátká, ale vzešel z ní zajímavý podnět pro zastupitelstvo: za oba čestné občany, za Artura Radvanského i za generálmajora Rudolfa Pernického, statečného parašutisty z doby války a posléze dlouholetého komunistického vězně, zasadit na veřejném prostranství stromy. Režisér Martin Slunéčko nabídl, že je po přestávce ochoten i třeba jen několika vytrvalcům ještě promítnout dosud nezpracovaný film, který natáčel s Arturovem ve všech jeho lágrech. Kupodivu, ač se již připozdívalo, málokdo odešel.

Společenský sálek byl plný, připravených 40 židlí nestačilo, honem sháněli z kanceláří další. Kdo všecko se tam sešel? Bylo to nějakých 60–65 lidí, kromě nejbližších členů rodiny a přátel, přišli suchdolští spoluobčané, spolupracovníci z nedalekého ústavu ČSAV, jeho „dětí Maislovky“, s nimiž jezdil na lyže a na tábory a přitom jim nenásilně přinášel povědomí o židovství, zástupci ICEJ a ani nevím, kdo ještě. Přesto pro všechny vystačilo připravené pohoštění, kde *kmitala* manželka pana starosty a říkala, že ani sama neví, kdo se na jeho přípravě podílel. Že prostě přicházeli lidé a přinášeli doma upečené zákusky a chuťovky, někdo naléval vínko nebo jiné nápoje a všichni se bavili a vzpomínali, prohlíželi si panel s Arturovými fotkami – najednou, jako by byl Artur mezi námi...

**Tereziánská
iniciativa**

Vydává Tereziánská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz.

Redakční rada: Eva Fantová, Doris Grozdanovičová, Anna Lorencová, Michal Stránský, Eva Štichová, Michaela Vidláková

Bankovní účty: v CZK: 59433011/0100, v USD: 34833123455011/0100

Číslo 69 vyšlo v dubnu 2014.

MK ČR E 10779